793

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Ε'. ΑΡΙΘ. 52	*Ἐν Πειραιεῖ Ἰανουάριος* 1889	ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΒΙΟΥ
ΤΟΥ
ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΥ ΛΑΣΣΑΛ
ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ
ΥΠΟ
Ν. ΚΑΖΑΖΗ

(Συνέχεια προηγ. φυλλαδίου).

«Οἱ ἄνθρωποι τοῦ χαρακτῆρός μου, ἔγραφεν ὀλίγον πρὸ τῶν συμβάντων τούτων χρόνον ὁ Φερδινάνδος Λασσάλλ, οἱ ἄνθρωποι τοῦ χαρακτῆρός μου ἐγεννήθησαν διὰ νὰ ταλαιπωρῶνται. Ἐγεννήθην διὰ ν' ἀποθάνω ὡς μονομάχος μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη, καθὰ ἔγραψε περὶ ἐμοῦ, ὅτε ἦγον ἡλικίαν δέκα καὶ ἐννέα ἐτῶν ὁ Ἐρρῖκος Χάϊνε.»

Ἡ τραγικὴ αὕτη προφητεία περιπλανᾶται περὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ κοινωνιστικοῦ νεωτεριστοῦ. Καὶ ἂν ὁ μονομάχος οὗτος τοῦ δεκάτου ἑνάτου αἰῶνος δὲν ἔπεσε δίκην Γράκχου ὑπὸ τὰ κτυπήματα τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων του, εἴμαρτο νὰ πέσῃ ὑπὸ ἀτιμωτικώτερον κτύπημα, τὸ ὁποῖον κατήνεγκε κατ' αὐτοῦ ἐξ ἔρωτος πληγεῖσα καρδία ἀσημάντου ἀνθρώπου.

* *
*

Οἵα ἡδυπαθὴς ἀπασχόλησις ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τῶν δυσβάτων καὶ κινδυνωδῶν τρίβων κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἐπαναστάσεως διὰ τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, ὅστις αἰφνιδίως εὑρεθῇ ἐνώπιον τῆς εἰκόνος ὡραίας Ἀρμίδος, καθ' ἣν στιγμὴν μελετᾷ μετὰ πάθους τὸ πρόβλημα ἱστορικῆς ἀνακαινίσεως! Ἐνῷ ὡς ὁ Φαῦστος ἐπιζητεῖ τὴν λύσιν τοῦ κατέχοντος αὐτὸν προβλήματος, μεταπίπτει ἀποτόμως ἐντὸς τῆς ἀβύσσου νέων αἰσθημάτων, ἀφ' ἧς δὲν θέλει ἐξέλθει, ἢ συντετριμμένος διάνοιαν καὶ σῶμα, κατεστραμμένος ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἥρως τῆς νέας τραγῳδίας, ὁ Φερδινάνδος Λασσάλλ ἐληστμόνησεν ἀποτόμως τὰ ἀνατρεπτικὰ αὐτοῦ ὄνειρα, ἅπασαν τὴν τέως γενομένην ἐπαναστατικὴν ἐργασίαν, διὰ νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν ἔρωτα καὶ τὰ θέλγητρα τῆς νέας *Βρουνχίλδης*, τῆς Ἑλένης **von Dönniges**. Ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ἐκείνης, καθ' ἣν τὸ πρῶτον συνήντησεν αὐτὴν ἐν Βερολίνῳ, ἀκατάβλητος ἔρως κατέστειλε πᾶσαν αὐτοῦ πρὸς ἐνέργειαν πολιτικὴν ὁρμήν, ἵνα τὸν ἀπορροφήσῃ καθ' ὁλοκληρίαν. Ὁ Λασσάλλ ὑπετάγη ἄνευ ἀντιστάσεως· ὑπεσχέθη εἰς τὴν Ἑλένην κατὰ τὴν πρώτην τῆς γνωριμίας των νύκτα νὰ τὴν νυμφευθῇ. Ὁ μυστηριώδης μαγνητιστὴς ἐφύσησεν ἐπ' αὐτῆς τὸ μαγικὸν ἐκεῖνο φίλτρον, τὸ ὁποῖον καθίστησιν ὑποχείριον τὸν μαγνητιζόμενον. Ὑπέκυψεν ἡ Ἑλένη εἰς τὰ ἐρωτικὰ φίλτρα τοῦ κοινωνικοῦ προφήτου, ἀλλὰ καὶ οὗτος εἶχεν ὑποκύψει ἐπίσης εἰς τὰ ἡδυπαθῆ φίλτρα τῆς θυγατρὸς τοῦ Βαυαροῦ διπλωμάτου.

Ἡ ἱστορία τῆς ἀρχῆς παντὸς ἔρωτος εἶνε τοιαύτη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ πόσον διάφορα πολλάκις! Εἶνε ροδοδάκτυλος ἡ πρώτη αὐγὴ θερινῆς πρωΐας· μετὰ ταῦτα δὲ ἐπέρχεται ἡ θύελλα, ἵνα ἐπενέγκῃ ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ τὸ πλῆρες ναυάγιον τῶν πόθων καὶ τῶν ἐλπίδων, δι' ὧν ἐνεφανίσθη πρὸ μικροῦ ἡ πρωΐα.

Ἀγωνίζεσαι συμφυρόμενος ἐν τῷ κονιορτῷ τῶν κοινωνικῶν παθῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἐχθροτήτων· καθ' ἑκάστην προγράφων καὶ προγραφόμενος, μισῶν καὶ μισούμενος, ἄνευ ἐλπίδος

συνδιαλλαγῆς καὶ εἰρήνης· μὴ εὑρίσκων γαλήνην ἀπὸ τῶν ἀγώνων σου, οὔτε ἐν τῷ ἀσύλῳ τοῦ οἴκου, οὔτε ὑπὸ τὴν στέγην τῆς φιλοξενίας. Ἀναγινώσκεις πανταχοῦ, ὅπου ρίψῃς τὸ καταπεπονημένον βλέμμα σου, τὸ ἄπελπι ἐκεῖνο ἐπίγραμμα: *las cia ogni speranza*. Ὡς ὁ περιπλανώμενος τοῦ Θρύλου, οὐδαμοῦ εὑρίσκεις ἀναψυχήν, ἀλλὰ πανταχοῦ πρόσκλησιν πρὸς νέους ἀγῶνας καὶ νέας ταλαιπωρίας. Κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς ἐπαναστάτης, ἓν ἔχεις ἐν τῷ ὕπνῳ σου ὄνειρον, τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ σου, μίαν ἐν τῇ ἐγρηγόρσει σου ροπήν, τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν ἀνακαινισμόν· Ταύτῃ τῇ στιγμῇ φρονεῖς, ὅτι ἀνέρχεσαι στεφανηφόρος τὰς ἀνάντεις βαθμῖδας τοῦ Καπιτωλίου, καὶ μετ' ὀλίγον προσβλέπεις ἐν ῥρίκῃ τὸ βάραθρον τῆς Ταρπηΐας. Τοιοῦτος εἶνε ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου κόσμου ὁ κλῆρος τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἐπαναστάτου.

Διέρχονται ὑπὸ τὰ βλέμματα του ποικίλαι εἰκόνες, ἀνόμοιοι, διαφοροι, χίμαιραι καὶ ἐλπίδες, ἔργα καὶ πραγματικότητες. Εἴτε νικηθῇ, εἴτε νικήσῃ, εἴτε ὑπάρξῃ εὐτυχὴς ἐπὶ τέλους, εἴτε ὁ στέφανος τοῦ μαρτυρίου περιβάλῃ τὴν καταπεπονημένην αὐτοῦ κεφαλήν, ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶνε βέβαιον ὅτι οὔτε μίαν ἡμέραν διῆλθε γαλήνης καὶ εὐτυχίας.

Καὶ ὅμως αἰφνιδίως γλυκερὰ ἶρις παρουσιάζεται ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος τοῦ βίου του. Ὑπὸ οἱανδήποτε μορφὴν καὶ ἂν ἐμφανισθῇ τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἀδύνατον νὰ μὴ σαγηνεύσῃ τὸν ἀκατάβλητον ἀθλητήν. Ἐζήτησε πολλάκις ἀνακούφισιν τῶν ταλαιπωριῶν του, καὶ ἤδη εὑρίσκει αὐτὴν ἀπροσδοκήτως. Ὁποῖον εὕρημα θεῖον! Ὁ Ἡρακλῆς πίπτει πρὸ τῶν ποδῶν τῆς θελκτικῆς Ὀμφάλης, καὶ ὁ ἥρως τῶν τολμηρῶν ἀγώνων λησμονεῖ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ πρὸ τῶν δεσμῶν τοῦ ἔρωτος.

Τοιοῦτό τι συνέβη βεβαίως καὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Φερδινάνδου Λασσάλλ τὴν νύκτα ἐκείνην, καθ' ἣν ἐγνώρισε τὴν Ἑλένην **von Dönniges.** Εὑρεθεὶς ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἐρωτικῶν φίλτρων, ἠσθάνθη πόσον ἦτο πεζὸς καὶ ἀνούσιος ὁ τέως βίος του ἐν τῇ δυσαρέστῳ ἐπικοινωνίᾳ καὶ συνεργασίᾳ τῶν κοινωνικῶν ἐκείνων ὁμάδων. Ἀπότομος μεταβολὴ ἐπῆλθεν ἐν τῷ βίῳ του. Ὁ ἄνθρωπος τῶν βιαίων καὶ ἐνεργῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν παθῶν ἠσθάνθη βιαιότερον ἔτι τὸ νέον αὐτοῦ ἐρωτικὸν πάθος. Καὶ μετὰ ταῦτα παρεδόθη ὅλος εἰς τὰς παγίδας αὐτοῦ καὶ τὰς πλεκτάνας.

Διότι, μεθ' ὅθα καὶ ἂν λέγωσιν οἱ ποιηταί, ὁ ἔρως εἶνε πάθος, οὐχὶ βεβαίως *πάθος ψυχῆς σχολαζούσης*, ὡς εἶπέ τις τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ πάθος, ἀποτυφλοῦν ἔν τισι δεδομένοις σημείοις τοῦ βίου καὶ τὴν καθαρωτάτην τῶν διανοιῶν. Ὁ προσβληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ βλέπει ἰδανικόν τινα κόσμον ἐντὸς καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, ὃν αὐθαιρέτως αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐδημιούργησεν. Ὁ κόσμος οὗτος δὲν διέπεται πλέον ὑπὸ λογικῶν νόμων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν νόμων ἐκείνων, οὓς εὑηρεστήθη νὰ πλάσῃ ἡ διάνοια τοῦ ἐρωτευμένου. Ὑπέστη αὕτη κατάληψιν, ἧς ἐκδήλωσις εἶνε τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτος. Δὲν ἐπέρχεται ἡ θεραπεία κατὰ τῶν τοιούτων παθῶν εὐχερῶς, ἀνωδύνως. Καὶ ποέπει νὰ ἐπέλθῃ μεγάλη συμφορά, ἔκτακτος καταστροφή, διὰ νὰ φωτισθῇ ὁ νοῦς τοῦ πάσχοντος. Ἀλλὰ τοῦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατόπιν ἑορτῆς.

Ὁ Φερδινάνδος Λασσάλλ κατελήφθη ἐξαπίνης ὑπὸ σφοδροῦ πάθους ἔρωτος πρὸς τὴν Ἑλένην. Ὁ εὐχάριστος καὶ εὐφυὴς δημαγωγός, ὅστις τοσοῦτον ἐπιτηδείως ἐγίνωσκε νὰ μαγνητίζῃ τὰ πλήθη, ὅστις εἶχε κατορθώσει νὰ μαγνητίσῃ καὶ αὐτὸν τὸν παγετώδη ἀρχηγὸν τῆς πρωσσικῆς πολιτικῆς, τὸν Βίσμαρκ, δὲν ἠσθάνθη δυσχέρειαν νὰ μαγνητίσῃ τὴν νεαρὰν κόρην. Τῇ προτείνει νὰ τὴν νυμφευθῇ Αὕτη δὲ εἰς τὴν πρότασιν ταύτην ἠσθανθη ἡδονικὴν ὀδύνην, οὐτ' ἐτόλμησε, λόγῳ γυναικείας εὐπρεπείας, ν' ἀντιστῇ εἰς τὴν πρότασιν τοῦ πειρασμοῦ, ὑποχωρήσασα δίκην ὑπνοβάτιδος εἰς τὸν μαγνητιστήν.

Ἀλλὰ φοβερὸν ἀμέσως παρουσιάσθη πρὸ αὐτῆς τὸ πρόβλημα τοῦ μέλλοντος.

Ὁ Φερδινάνδος Λασσάλλ ἦτο Ἰουδαῖος τὸ γένος, τὰ δὲ πολιτικὰ φρονήματά του δὲν ἠδύναντο νὰ ἦνε ἀσπαστὰ παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ τῆς κόρης. Πῶς ἦτο δυνατὸν ὁ καθολικώτατος πατήρ της, ὁ Βαυαρὸς διπλωμάτης, νὰ συγκατατεθῇ εἰς τοιοῦτον σύνδεσμον; Ἡ σκιὰ αὕτη ἐπεχύθη ἀμέσως ἐπὶ τῆς φωτεινῆς εἰκόνος τῆς ποιητικῆς φαντασιογραφίας, ἣν πρὸς στιγμὴν ἐκ τοῦ προχείρου ἐδημιούργησεν ὑπὸ τὴν ἴυγγα τῶν ἐρωτικῶν λόγων τοῦ δημαγωγοῦ.

Καὶ ἐ τούτοις ἐπόθει ἁπλήστως νὰ καταστῇ ἡ Ἀσπασία τοῦ ἀνδρός, ὅστις διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ρητορικοῦ αὐτοῦ λόγου συνεκίνει τὰ γερμανικὰ πλήθη. Διπλοῦν παρουσιάζετο ἀναμφιβόλως ἐν αὐτῇ τὸ πρὸς τὸν Λασσάλλ πάθος, ὡς ἐρωτικὸν ἅμα καὶ ὡς παθος φιλοδοξίας: νὰ ἐμπνεύσῃ ἔρωτα, νὰ προκαλέσῃ τὴν ὑποταγὴν τοῦ ὡραίου δημαγωγοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ καταστῇ συγχρόνως ἡ Ἀσπασία του. Τοιοῦτός τις κλῆρος ἤθελε κολακεύσει βεβαίως τὰς φρένας καὶ τῆς θετικωτατης καὶ πεζοτάτης τῶν γυναικῶν, οὐχὶ δὲ γυναικὸς φιλαρέσκου καὶ ἰδιορρύθμου, οἷα ἦτο ἡ Ἑλένη. Καὶ ἂν εἶνε ἀληθές, ὅτι αἱ γυναῖκες ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀδυναμίαν πρὸς τοὺς κοινοὺς μᾶλλον τῶν ἀνθρώπων, ἢ πρὸς τοὺς ἐξέχοντας τῶν χαρακτήρων, ἡ θυγάτηρ τοῦ Βαυαροῦ διπλωμάτου ἔσχεν ἐπί τινας στιγμὰς κλίσιν πρὸς τὸν Λασσάλλ. Προεμάντευε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν εἰς τὸν μετ' αὐτοῦ σύνδεσμον ἀντίστασιν τῆς οἰκογενείας της, ἀλλὰ τοῦτο ἦτο ἑπόμενον νὰ προκαλέσῃ κατὰ μείζονα λόγον βιαιοτέραν τὴν ἀναπτυξιν τοῦ πάθους.

Ἡ γηραια μαμμη ἦτο ἰδίως ἡ μετὰ μείζονος φρίκης ἀποδοκιμάσασα τὸ πάθος τοῦτο τῆς ἐγγονῆς της. Πρὶν δὲ ἢ ἀποθανῇ, ἐκήρυξεν εἰς τὸν τέως θεωρούμενον μνηστῆρα αὐτῆς, τὸν Γιάγκον Ρακοβίτσαν, ὅτι αὐτὸν μόνον ἐθεώρει τοιοῦτον. Ἡ Ἑλένη τότε εὑρίσκετο ἐν Βερολίνῳ, ἔνθα τῇ μεσιτείᾳ διαφόρων προσώπων ἐλαμβανε συνηθέσταται συνεντεύξεις μετὰ τοῦ Λασσάλλ, πρὸς ὃν ἐξώθει αὐτὴν μᾶλλον ἡ ἀγριότης τῆς φύσεώς της, ἢ πρὸς τὴν ἀσήμαντον Βογιάρον. Ἡ γηραιὰ μαμμη ἀπεβίωσε κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐν Βερολίνῳ, χωρὶς αἱ νουθεσίαι αὐτῆς καὶ αἱ παρακλήσεις νὰ ἐνεργήσωσι

καὶ κατ' ἐλάχιστον ἐπὶ τοῦ ἀτιθάσσου πνεύματος τῆς κόρης, ἥτις μετέβη μετ' ὀλίγον εἰς Γενεύην, ἔνθα προσωρινῶς διέτριβεν ὁ πατήρ της, διπλωματικὸς ἐπιτετραμμένος τῆς Βαυαρίας ἐν Ἐλβετίᾳ. Μετ' ὀλίγον ἠκολούθησε τὴν Ἑλένην εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν καὶ ὁ Ρακοβίτσας, ἀνοικταῖς ἀγκάλαις γενόμενος ὑποδεκτὸς παρὰ τῶν γονέων της. Τοῦτο ἐλύπησεν αὐτὴν καιρίως. Ἠσθένησεν, ἡ δ' ἀνάρρωσίς της ὑπῆρξε μακρά.

Ἀναρρώσασα ἡ Ἑλένη, ἐξέδραμε πρὸς τελείαν ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας της ἀνὰ τὰ ὄρη τῆς Ἐλβετίας, συνοδευομένη ὑπὸ κυρίας Ἀγγλίδος. Πρὸ καιροῦ ἤδη ἠγνόει τὰ κατὰ τὸν Λασσάλλ προσωπικῶς παρ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐγίνωσκεν ὅτι οὗτος εὑρίσκετο ἐν **Righi**. Μεταβᾶσα ἐκεῖ ἡ Ἑλένη, προσεκαλεσεν ἀγυιόπιδα, ὃν παρήγγειλε νὰ ὁδηγήσῃ πρὸς αὐτὴν τὸν Λασσάλλ. Πρὶν ἔλθεν ἀμέσως οὗτος. Αἱ πρότεραι σχέσεις ἐπανελήφθησαν, ἀλλ' ἅμα καὶ τὸ παθος μετὰ μείζονος ἐντάσεως καὶ ἐνεργείας.

Μετὰ ταῦτα ὁ Λασσάλλ προέτεινεν εἰς τὴν Ἑλένην νὰ τὴν ἀπαγαγῇ, ἢ νὰ ζητήσῃ αὐτὴν εἰς γαμον παρὰ τῶν γονέων της. Ὑφίστατο εἰσέτι παρὰ τῇ γυναικὶ ταύτῃ ἴχνος σεμνότητος, τὸ ὁποῖον βραδύτερον ἔμελλε νὰ ἐκλίπῃ καθ' ὁλοκληρίαν. Ἀπέκρουσεν ἑπομένως τὴν ἀπαγωγήν· ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν γάμον, ἐζήτησε τεσσαρακοντάωρον προθεσμίαν πρὸς σκέψιν. Κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς Ἑλένης, ὁ Λασσάλλ ὑποσχέθη αὐτῇ νὰ ἐξομώτῃ ἐν ἀνάγκῃ καὶ τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν.

— Πρᾶξον ὅπως θέλεις, ἀπεκρίθη αὐτῷ ἡ Ἑλένη, ἡ θρησκεία δὲν μ' ἐνδιαφέρει, εὐκολώτερον πιστεύω εἰς πολλοὺς θεούς, ἢ εἰς ἕνα μόνον.

— Ἀλλ' εἶνε τοιαῦται αἱ ἀρχαί σου καὶ ὡς πρὸς τὸν ἔρωτα; ἠρώτησεν ὁ Λασσάλλ, ἀστειευόμενος· καὶ εὑρίσκεις τοὺς πολλοὺς ἄνδρας ἀξίζοντας περισσότερον τοῦ ἑνός;

Ἡ Ἑλένη δὲν ἐδίστασε νὰ μαρτυρήσῃ πρὸς αὐτὸν τὸ παρελθόν της, ὁμολογήσασα ὅτι δι' αὐτὴν τρεῖς ἄνδρες δύνανται ν' ἀποτελέσωσιν ἕνα· αὕτη δὲ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης διεμερίσατο μεταξὺ τριῶν τὴν καρδίαν της. Ἡτοιμάζετο νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς τὸν Λασσάλλ ὁλόκληρον τὴν ἱστορίαν τῆς νεότητός της, ὁπότε ὁ φλογερός, ἀλλὰ τετυφλωμένος ἐραστής, ἠμπόδισεν αὐτὴν νὰ προβῇ ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ἐξομολογήσεων, ἐμπιστευθεὶς τέλεον εἰς τοὺς διανοιγομένους, ἀλλ' ἀγνώμονας ὁρίζοντας τοῦ ἐρωτικοῦ μέλλοντος.

Ἡ Ἑλένη **von Dönniges** ἦτο εἰκοσαέτις, ἀλλ' ἦτο ἤδη πεπειραμένη γυνή, ἤ, ὡς ἡ ἰδία ὡμολόγει βραδύτερον, ἡ κατ' ἐξοχὴν γυνὴ τοῦ κόσμου. Τὴν ἐπαύριον ἔγραφεν εἰς τὸν Λασσάλλ, διαβεβαιοῦσα αὐτὸν περὶ τῆς ὁριστικῆς συγκαταθέσεώς της νὰ καταστῇ σύζυγός του. Ἡ ὑπόσχεσις ἐδόθη· αἱ δὲ μεταξὺ τῶν δύο ἐραστῶν σχέσεις ἐκανονίσθησαν ὁριστικῶς. Ἐλάτρευε τὸν Λασσάλλ ἡ Ἑλένη, ὡς λατρεύει χριστιανὸς τὸν Χριστόν, ἀλλ' ἠγαπα ἐπίσης αὐτόν, ὡς ἀγαπᾷ τις τὸν κύνα του. Ὁ τολμηρὸς ἐραστὴς διῆλθε τὸ ἡμισυ νυκτὸς ἐν Βέρνῃ ἐν τῷ θαλάμῳ τῆς ἐρωμένης του, διῆλθον δὲ ἀμφότεροι τὸ κινδυνῶδες τοῦτο χρονικὸν διάστημα συνδιαλεγόμενοι περὶ τοῦ Βίσμαρκ. Μετα τινας ἡμέρας ἡ Ἑλένη ἀπῆλθεν εἰς Γενεύην, ἠκολούθησε δ' αὐτὴν ὥρας τινὰ βραδύτερον καὶ ὁ Λασσάλλ. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἐν ᾗ διέτριβον, ὡς εἶπον ἤδη, οἱ γονεῖς αὐτῆς, ἔμελλον νὰ παρασκευασθῶσι τὰ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ γάμου ἀναγκαιοῦντα.

Εἰς Γενεύην, ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ, ἐπανελθοῦσα ἡ Ἑλένη, ἐξεμυστηρεύθη τὸν πρὸς τὸν Λασσάλ ἔρωτα εἰς τὴν μητέρα της. Αὕτη κατέστη μανιώδης ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ. Πρὸ τῆς τοιαύτης ἀρνήσεως ἡ τολμηρὰ κόρη ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ νὰ ἀπέλθῃ πρὸς συνάντησιν τοῦ Λασσάλλ ἐν τῷ ξενοδοχείῳ, ἔνθα ἐσκόπει νὰ καταβῇ οὗτος, ἐρχόμενος εἰς Γενεύην. Ἔσπευσε πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν παρεκαλεσε νὰ τὴν ἀπαγαγῇ, ὁπότε αἴφνης κατέφθασεν ἡ μήτηρ, ἥτις ἐπετέθη κατ' ἀμφοτερων δι' ὕβρεων. Ὁ Λασσάλλ ἀπεκρίθη, διαμαρτυρόμενος ὑπὲρ τῆς εὐθύτητος τοῦ χαρακτῆρός του, ἐπαναδίδων τὴν Ἑλένην εἰς τὴν μητέρα της, παρ' ἧς ἤλπιζε νὰ τὴν ἀναλαβῇ ἡμέραν τινὰ ἐν πλήρει νομιμότητι. Ἀποτείνας δὲ καὶ ἐνθαρρυντικάς τινας λέξεις πρὸς τὴν Ἑλένην καὶ συστήσας αὐτῇ ὑπομονὴν καὶ πίστιν πρὸς αὐτόν, ἐξῆλθε τοῦ ξενοδοχείου. Μετ' ὀλίγον ἦλθε καὶ ὁ πατὴρ τῆς κόρης εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ἔμπλεως ὀργῆς καὶ διὰ τῆς βίας ἐπαναγων αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον.

Κατὰ τὰς ἀποκαλύψεις τῆς Ἑλένης, φοβερὰ ἐπῆλθον ἐπακόλουθα ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῆς μετὰ τῶν γονέων μετὰ τὴν σκηνὴν τοῦ ξενοδοχείου. Καθείρχθη ὑπ' αὐτῶν, ἐβασανίζετο. Ἵνα ἀπομώσῃ τὸν πρὸς τὸν Λασσάλλ ἔρωτά της χάριν τοῦ Ρακοβίτσα. Ἀλλ' αὕτη ἦτο ἄκαμπτος. Ἐπὶ τέλους, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς ἀστυνομίας, ὡδηγήθη ὑπὸ τῶν γονέων της ἐκτὸς τῆς Γενεύης εἰς τὴν κώμην **Bex**, ἔνθα ἡ Ἑλένη ἐξεπλάγη, ἰδοῦσα ἡμέραν τινὰ ἐπιφανέντα τὸν Ρακοβίτσαν. Ἔδειξε πρὸς αὐτὴν ἄκραν οὗτος τρυφερότητα, ὡσεὶ οὐδὲν γινώσκων τῶν κατὰ τὰς τελευταίας ἐκείνας ἡμέρας γεγονότων. Ἡ χθεσινὴ ἔτι ἐρωμένη τοῦ Λασσάλλ, ἡ ἐπικαλουμένη γῆν καὶ οὐρανὸν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἡ ὀρκισθεῖσα νὰ καταστῇ σύζυγός σου, καὶ μὴ δισταζουσα πρὸς τοῦτο νὰ παραβῇ τὰ στοιχειωδέστατα τῶν καθηκόντων τῆς θυγατρὸς καὶ τῆς κόρης, αἴφνης ἠσθάνθη παραδοξον ὑποταγὴν εἰς τὸν Βογιάρον. Ἀπεφάσισεν οὐδὲν ν' ἀρνηθῇ εἰς τὸν πατέρα της, νὰ πράξῃ κατὰ τὰς διαταγάς του, ἄνευ ἀντιστασεως. Ἐζητεῖτο παρ' αὐτῆς νὰ ὁμολογήσῃ παρρησίᾳ, ἐν ἐλευθέρᾳ βουλήσει, ὅτι ἀπέκρουε τὴν χεῖρα τοῦ Λασσάλλ, καὶ ὅτι ἀντ' αὐτοῦ προετίμα τὸν Ρακοβίτσαν.

Ἡ Ἑλένη ὑπήκουσε καὶ διὰ τῶν δύο αὐτῆς χειρῶν ὑπέγραψε τὸ ἔγγραφον τῆς ἀμετακλήτου καταδίκης τῶν αἰσθημάτων τῆς προτεραίας. Πῶς ἐγένετο ἡ μεταβολὴ αὕτη; Ἦτο αἰφνιδία φωτεινὴ ἀποκαλυψις ἐν τῷ πνεύματι τῆς εὐφυοῦς, ἀλλ' ἐπιπολαίου καὶ ἀστάτου γυναικός, δι' ἣν, ὡς χθὲς ὡμολογει ἔτι εἰς τὸν Λασσάλλ, τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἔρωτος εἶνε ἡ ταυτόχρονος ὕπαρξις τριῶν ἐραστῶν, ἢ ἡ ἀδυναμία αὐτῆς ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τῶν διαταγῶν ἢ τῶν δεήσεων τῆς οἰκο-

γενείας; Ἀλλ' ὅλος αὐτῆς ὁ βίος μαρτυρεῖ, ὅτι ἐκέκτητο ἱκανὸν πεῖσμα, ὡς πρὸς τὴν ἔποψιν δὲ ταύτην εἷς τῶν κυρίων τῆς γυναικὸς χαρακτήρων εἶνε τὸ πεῖσμα. Ἐν τοιαύτῃ ἀπορίᾳ πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν τὸ βυρώνειον ἄπιστος ὡς τὸ κῦμα, καὶ νὰ καταλογίσωμεν τὴν ἀλόγιστον καὶ αἰφνιδίαν μετα τροπὴν τῶν πρὸς τὸν Λασσάλλ αἰσθημάτων τῆς Ἑλένης εἰς τὴν ἐπιπολαιότητα τῆς γυναικὸς ταύτης. Τυχοδιῶκτις τοῦ ἔρωτος ἐπεζήτει ἑκαστοτε θυμιάματα καὶ θύματα, ἀδιαφοροῦσα περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων, καὶ ἂν ταῦτα ἔθιγον τὴν προσωπικὴν καὶ οἰκογενειακὴν αὐτῆς τιμήν. Πρὸ ὀλίγου ὡρκίζετο πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸν περιώνυμον δημαγωγόν, καὶ πρὶν ἢ εἰσέτι ἀποσβεσθῇ ἡ ἠχὼ τῶν διακηρύξεών της, ἐπανελάμβανε τ' αὐτὰ μετὰ τῆς αὐτῆς τόλμης καὶ ἀφελείας εἰς τὸν ἄσημον Βογιάρον.

«ἡ μὲν γλῶττ' ὠμόσακεν, ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος!

Τοιαύτη συνήθως ἡ ἱστορία παντὸς ἔρωτος, μὴ ἔχοντος τὰς ρίζας ἐν τῇ λογικῇ καὶ τῇ εὐπρεπείᾳ, ἀλλ' ἐν τῷ πάθει καὶ τῇ ἰδιοτροπίᾳ, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ὁποίων γράφεται καὶ παραγράφεται.

Ἐνῷ ἡ Ἑλένη διὰ τῆς ἀποστασίας ταύτης ἀνίδρυε νέον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς θυσιαστήριον τοῦ ἔρωτος, ὁ Λασσάλλ, ἀποτυχὼν παρὰ τῷ πατρὶ τῆς γυναικὸς ταύτης, ἔσπευδε νὰ βαλῃ εἰς χρῆσιν ἅπαντα τὰ μέσα, ἅτινα παρεῖχον αὐτῇ αἱ προσωπικαί, αἱ πολιτικαί, αἱ κοινωνικαὶ σχέσεις του. Κατώρθωσε διὰ τῶν θερμῶν αὐτοῦ ἐνεργειῶν νὰ ἐξεγείρῃ τὰς συμπαθείας καὶ τῶν πολιτικῶν ἔτι πολεμίων του. Οὕτως ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς Βαυαρίας, συγκινηθεὶς ἐκ τῶν παραστάσεων τοῦ Λασσάλλ, ἐπεφόρτισε δικηγόρον τινὰ ἐκ Μοναχου νὰ μεταβῇ εἰς Γενεύην παρὰ τῷ ἐπιτετραμμένῳ, ἵνα διευθετήσῃ τὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ἡ Ἑλένη παρέστη πρὸ τοῦ ἀπεσταλμένου νομομαθοῦς, καθὰ αὕτη διηγεῖται. Αἱ δὲ ἀποκρίσεις αὐτῆς, κατὰ τὴν ἰδίαν μαρτυρίαν, ἦσαν εἰρωνικαί, ὑβριστικαί, ἄξιαι γυναικὸς ἄνευ καρδίας—unglaublich herzlose Antworten.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

Εὐχαρίστως γνωρίζομεν τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ «Ἀπόλλωνος» τὴν «Περὶ τῆς ὁμηρικῆς φράσεως ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς δημώδει ποιήσει» περισπούδαστον καὶ ἐθνωφελῆ διατριβὴν τοῦ ἐλλογίμου καὶ φιλοπονωτάτου συμπράκτορος ἡμῶν κ. Γ. Ζαννέτου, βελτιωθεῖσαν καὶ ἐν πολλοῖς ἐπαυξηθεῖσαν τῇ ἡμετέρᾳ παρακλήσει, καὶ περὶ ἧς ὁ διαπρεπὴς γλωσσολόγος ἐν Βερολίνῳ κ. Gustav Meyer ἀποφαινόμενος ἐν τῷ φιλολογικῷ περιοδικῷ τοῦ Βερολίνου «Philologische Wochenschrift» (2 August 1884) ἐχαρακτήρισε ταύτην εὔστοχον (gut gemeintes), τὸν δὲ συγγραφέα αὐτῆς κ. Γ. Ζαννέτον ἄξιον πάσης εὐχαριστήσεως (sind ganz dankenswert).

Ὁ ἐκδότης τοῦ «Ἀπόλλωνος»

Η ΟΜΗΡΙΚΗ ΦΡΑΣΙΣ

ΕΝ ΤΗ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΔΗΜΩΔΕΙ ΠΟΙΗΣΕΙ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΑΝΝΕΤΟΥ

Πολλάκις μοι τῶν δημωδῶν ἐν ταῖς πατρίαις παρηγύρεσιν ἀκροωμένῳ ᾀσμάτων ἐπῆλθε διανοηθῆναι, εἰ διάφορα τῶν νῦν Δημόδοκος καὶ Φήμιος, οἱ θεῖοι ἐκεῖνοι ἐν τοῖς Ὁμήρου ἔπεσιν ἀοιδοὶ ᾖδον[1]. *Τό τε γὰρ τῶν ὀνομάτων εἰκονικὸν καὶ τῆς φύσεως ἡ ὅσον ἔνεστιν ἀκριβὴς ζωγραφία καὶ τοῦ ῥυθμοῦ τὸ χαρίεν καὶ τῆς λέξεως ἡ δύναμις, πρόσθες δὲ καὶ τὸ τῆς ψυχῆς βαθὺ αἴσθημα τοῖς ὁμηρικοῖς ἀτεχνῶς ἐοίκασιν ἔπεσιν. Ἀλλ' ὅπερ μάλιστα θαυμαστὸν καὶ τὴν ἡμετέραν πρὸς τοὺς πάλαι πατέρας συγγένειαν ἀριδήλως ἐμφαῖνον τοῦτ' ἔστιν, ὅτι πολλαχοῦ τῶν δημωδῶν ᾀσμάτων εὕρηται ὁ αὐτὸς νοῦς καὶ ἡ αὐτὴ λέξις, ἅμα δὲ καὶ παρήχησις, οἷα ἐν τοῖς τοῦ ποιητοῦ ἔπεσιν. Καὶ τί τὸ παράδοξον ἀληθῶς, ὅτε ἡ αὐτὴ μὲν φαιδρὰ φύσις, ὁ αὐτὸς δὲ περιλάμπων ἥλιος ἄνδρας ὀρεσιβίους οὐδέποτε γένεσιν ἀλλοδαποῖς μιγέντας ἐκτρέφει;*

Οὗτοι δὲ τὴν αὐτὴν φωνὴν κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας ἱέντες, κύκλῳ τὰς χεῖρας ἐν ταῖς ὀρχήσεσι προσδοῦσι[2], *καθ' ὅμοιον δὲ τρόπον ὀπτοὺς τοὺς ἄρνας ἐν ταῖς εὐωχίαις ἐσθίουσι*[3], *συνελόντι δ' εἰπεῖν τοὺς αὐτοὺς τρόπους καὶ ταὐτὰ ἤθη διατελοῦσιν ἔχοντες*[4].

Καὶ ὅτι μὲν μία καὶ ἡ αὐτὴ ἀφ' Ὁμήρου μέχρι ἡμῶν περιεσώθη γλῶσσα ἄλλοι πρὸ ἡμῶν πολλῷ σοφώτεροι ἄνδρες ἐν δέλτοις παντοίαις κατεδείξαντο[5]. *ὅτι δὲ καὶ φράσεις ὅλαι τῶν δημωδῶν ᾀσμάτων τοῖς Ὁμήρου ἔπεσιν καὶ ἄλλων ποιητῶν ἰαμβείοις οὐ μόνον ἐοίκασιν, ἀλλὰ καὶ πολλαχοῦ αἱ αὐταί εἰσιν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ πληρέστεραι, τοῦτο τῇ μικρᾷ ταύτῃ διατριβῇ καταδεῖξαι πειρασόμεθα, ἄλλως τε καὶ πολὺ τὸ λυσιτελὲς ἡμῖν τοῖς νῦν Ἕλλησιν ἔχον.*

Τίς γὰρ ὁμόφυλος ἢ τῶν ἀλλοδαπῶν φίλα τοῖς Ἕλλησι φρονῶν οὐκ ἂν ὑπὸ χαρᾶς σκιρτήσειε, τὸ αὐτὸ μὲν μέγα φρόνημα ἐν τοῖς δημώδεσιν ἐνορῶν ᾄσμασι, τὴν αὐτὴν δὲ παρατήρησιν, τὸ αὐτὸ δὲ τῆς λέξεως καὶ φράσεως εἰκονικόν; Ὅτι μὲν γὰρ οἱ ὁμηρικοὶ ἥρωες ἀρετὴν κρατίστην ἡγοῦντο τὴν ἀνδρείαν, τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν μικρὸν ἀκμάσαντες Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφται[1], *οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν ὁμολογήσειε, τάς τε νικηφόρους αὐτῶν ὀλίγων πρὸς πολλοὺς βαρβάρους μάχας πυθόμενος, καὶ τῆς ἐν Μεσολογγίῳ καρτερίας μὴ ἀνήκοος.*

Καταδειχθέντος δὲ ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν ῥυθμῷ τὰ μεγάλα διανοήματα ἐξέφερον, μείζων ἂν αὐτῶν θαυμασμός, μείζων δὲ δόξα τὰς πράξεις περιβάλοι.

Δὸς δ' ἡμῖν ὀλίγ' ἄττα πρότερον περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ποιήσεως, ἀντιπαραβαλλομένης πρὸς τὴν τῶν παλαιῶν, εἰπεῖν, ἵνα σαφέστερον τὰ τῆς ἐμῆς πραγματείας δηλωθῇ.

Οἱ πάλαι πατέρες ἡμῶν εὐγνώμονες τῇ φύσει, ἐξ ἧς πολλῶν ἀγαθῶν ἀπήλαυον, θείαν ταύτην ἐν εἴδει ἀνθρώπου ἐνόμισαν· διόπερ ἄνεμος, αἰθήρ, πῦρ, ὠκεανός, δάση, λίμναι καὶ τῆς φύσεως ἄλλα στοιχεῖα θεοὶ τούτων ἐγένοντο· τοῦτο δὲ οὐχ ἥκιστα εἰς τὴν ποίησιν συνεβάλετο.

Τοῦτ' αὐτὸ καὶ ἡ τῶν ἀπογόνων φαντασία οὐκ ὤκνησε λαβεῖν, εἴτε τῇ παραδόσει ἑπομένη, καίπερ τοῦ χριστιανισμοῦ κρατήσαντος, εἴτε ὑπὸ τῆς πέριξ φύσεως ἐμπνεομένη.

Καὶ δὴ πολλοὺς τῶν παλαιῶν θεῶν καὶ ἡρώων διὰ τῶν ἁγίων τῆς ἐκκλησίας ἀντικατέστησεν[1], *ἅπαντα δὲ καθόλου τά τε ἔμψυχα καὶ ἄψυχα ἀνθρωπίνῃ φωνῇ χρώμενα παρεισάγει.*

Οὕτω τὸ ἄστρον πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας κλέφτας ἀποκρίνεται·

Ἀνταριάσανε τὰ βουνά, συννέφιασαν οἱ καμποι,
Βγῆκε κὴ ὁ ἥλιος κόκκινος καὶ τὸ φεγγάρι μαῦρο,
Κὴ ἐκειὸ τἀστέρι τὸ λαμπρό, ποῦ πάει νὰ βασιλέψῃ,
Κὴ οἱ κλέφταις τὸ καρτέρεσαν καὶ τὸ συχνορωτᾶνε·
5 »Πές μας, πές μας, ἀστέρι μου, κὴ ἕνα καλὸ χαμπέρι.«—
»Τί νὰ σᾶς πῶ, μαῦρα παιδιά, τί νὰ σᾶς 'μολογήσω;
»Τὸν Λεπενιώτη βάρεσαν μέσ' 'ς τὸ δεξὶ τὸ χέρι «—κλπ.

(Popularia carmina Graec. Arn Pass. CII)

Τὰ δένδρα καὶ ἐνδυωτήματα τῶν κλεφτῶν βαρὺ στενάζοντα πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτὰ περὶ τῆς ἑαυτῶν λύπης ἀποκρίνονται.

«Τί ἔχετ' ὀξυαίς, ποῦ χλίβεστε, λημέρια ποῦ βογγᾶτε;«
Κὴ ἐκεῖνα μ' ἀποκρίθηκαν βαρυναστεναγμένα.
»Ἐχάσαμε τὴν κλεφτουριὰ καὶ τὸν λεβέντη Κώστα«.—κλ.

(Arn. Pass. CLXVII. Πανδ. 20).

Ἐπὶ τῷ Μάρκου Μπότσαρη θανάτῳ τὰ ὄρη ἐρράγησαν, ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς οὐχ ὕει καὶ ἡ γῆ οὐ χλοάζει.

Τὸ ἄκουσε ἡ μαύρη γῆς τρεῖς χρόνους δὲν χορτιάζει,
Τἀκούσανε καὶ τὰ βουνὰ κὴ ἐκεῖνα ῥαϊστῆκαν,
Τἀκούει καὶ ὁ οὐρανός, τρεῖς χρόνους δὲν σταλάζει.
Ὁ Μάρκος ἐσκοτώθηκε κὴ ἐσκότωσε καὶ χίλιους.

(Arn. Pass. CCLII).

---

1. Ὁμ. Ὀδ. Α, 154, 325, 336. Θ, 43, 62. 73, 105, 254, 266, 499 N, 27 P. 261. X, 330.
2. Ἰλ. Σ, 593.
3. Ἰλ. Α, 465. Β, 428. Η, 317. Ὀδ. Γ. 33, 462. Μ, 265 κλ.
4. Ὅρα Καρόλου Μενδελσῶνος Βαρθόλδη ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος μέρος πρῶτον, βιβλίον ά. 1870. Κουρτίου Βαξμούθου «τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἐν τῇ νέᾳ» μετφ. Γαλάνη 1864. Ν. Πολίτου μελέτην ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων Α'. καὶ Β'. μέρος, 1871, 1874. Α. Α. Σακελλαρίου εἰσαγωγὴν τῶν Κυπριακῶν, Ἀθήνησι 1868. Π. Παπαζαφειροπούλου περισυναγωγὴν γλωσσικῆς ὕλης καὶ ἐθίμων τοῦ Ἑλλην. λαοῦ ἐν Πάτραις 1887.
5. Α. Κοραῆς ἐν τοῖς ποικίλοις αὐτοῦ προλεγομένοις καὶ σχολίοις εἰς Ἕλληνας συγγραφεῖς καὶ ἐν τοῖς πέντε τόμοις τῶν Ἀτάκτων, 1828-1835. Α. Χριστόπουλος ἐν τῇ Αἰολοδωρικῇ Γραμματικῇ, Βιέννῃ 1805, καὶ ἐν τοῖς Ἑλλην. ἀρχαιολογήμασιν, Ἀθήναις 1853.

Κ. Οἰκονόμος ἐν τῷ περὶ γνησίας προφορᾶς τῆς Ἑλλην. γλώσσης Πετρουπόλει 1830.

Δ. Μαυροφρύδης ἐν τῷ δοκιμίῳ ἱστορίας τῆς Ἑλλην. γλώσσης, Σμύρνῃ 1871. Ἰ. Πανταζίδης ἐν τῷ Ὁμηρικῷ λεξικῷ, ἐν Ἀθήναις 1872. Καὶ Κ. Κοντόπουλος ἐν «τῇ Ἀθανασίᾳ τῆς Ἑλλην. γλώσσης» ἐν Ἀθήναις, 1884.

1. Οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τοὺς δρυμοὺς πλανώμενοι τῆς ἐλευθερίας ἕνεκα μᾶλλον ἑλόμενοι τοῖς ἀγρίοις θηρίοις ὁμιλεῖν ἢ τοῖς ἀπανθρωποτάτοις τῶν τυράννων δουλεύειν, ὡς ἔστι τεκμήρασθαι ἐκ τῶν ἑπομένων

Μάννα σοῦ λέγω δὲν 'μπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ δουλεύω,
Δὲν ἠμπορῶ δὲν δύναμαι, ἐμάλλιασ' ἡ καρδιά μου·
Θὰ πάρω τὸ τουφέκι μου νὰ πάω νὰ γείνω κλέφτης,
Νὰ κατοικήσω 'ς τὰ βουνὰ καὶ 'ς ταῖς 'ψηλαῖς ῥαχούλαις,
5. Νᾶχω τοὺς λόγκους συντροφιά, μὲ τὰ θεριὰ κουβέντα,
Νᾶχω τὰ χιόνια γιὰ σκεπή, τοὺς βράχους γιὰ κρεββάτι,
Νᾶχω μὲ τὰ κλεφτόπουλα καθημερνὸ λημέρι.
Θὰ φύγω μάννα καὶ μὴ κλαῖς, μόν' δός μου τὴν εὐχή σου,
Κὴ εὐχήσου με, μαννούλα μου, Τούρκους πολλοὺς νὰ σφάξω κλπ.

(Popularia carmina Graec. Arn. Pass. CLIII. Ζαμπ. 3. Ἀγγ. 58)

5. Πᾶμε νὰ λημεριάσωμεν ὅπου φωλιάζουν λύκοι,
Σὲ κορφοβούνια, σὲ σπηλιαῖς, σὲ ῥάχαις καὶ ῥαχούλαις.
Σκλάβοι 'ς ταῖς χώραις κατοικοῦν καὶ Τούρκους προσκυνοῦνε,
Κὴ ἐμεῖς γιὰ χώρα ἔχομε 'ρημιαῖς κὴ ἄγρια λαγκάδια.
Παρὰ μὲ Τούρκους, μὲ θεριὰ καλλίτερα νὰ ζοῦμε.

(Popularia carmina Graec. Ann. Pass. LIV Faur I. 128. Ζαμπ. 604, 8. Ἀγγ. 62).

1. Οἷον τὴν Ἀθηνᾶν ἀντικατέστησε διὰ τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ Σοφίας, τὸν Ποσειδῶνα διὰ τοῦ ἁγίου Νικολάου, προστάτου τῶν ναυτιλομένων, τὸν Περσέα διὰ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ πολλοὺς ἄλλους διὰ τὴν ταὐτότητα τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν. Ὅρα Ν. Πολίτου μελέτην ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, καὶ ἐν τῷ Ἀττικῷ ἡμερολογίῳ 1872.

Ὁ δὲ ἥλιος ἐσκοτίσθη καὶ ἡ σελήνη τὸ φέγγος ἀπέβαλεν ἐπὶ τῷ Κίτσου Μπότσαρη θανάτῳ.

Ὁ ἥλιος ἐσκοτίδιασε καὶ τὸ φεγγάρι ἐχάθη,
Ποῦ βάρεσαν τὸν Μπότσαρη τἄξιο τὸ παλληκάρι κλπ.
(Arn. Pass. CCXV, Δημ. Ἀνθ. Μ. Λελέκ. 54, 60).

Τὰ ὄρη ἐρίζουσι πρὸς ἄλληλα μεγαλαυχοῦντα.

Ὁ Ὄλυμπος κὴ ὁ Κίσσαβος τὰ δυὸ βουνὰ μαλλώνουν,
Τὄνα ἀπαινιέται 'ς τὰ σπαθιὰ καὶ τἄλλο 'ς τὰ τουφέκια.
Γυρίζ' ὁ γέρο Ὄλυμπος καὶ λέγει τοῦ Κισσάβου.
»Μὴ μὲ μαλλώνῃς, Κίσσαβε, βρὲ Τουρκοπατημένε,
5 Ποῦ σὲ πατοῦν ἡ Τούρκισσαις, τσιγγάναις τῶν Κονιάρων.
Ἐγὼμ' ὁ γέρο Ὄλυμπος 'ς τὸ κόσμο ξακουσμένος.
Ἔχω σαράντα δυὸ κορφαὶς[1] κὴ ἑξῆντα δυὸ βρυσούλαις,
Κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδὶ καὶ κλέφτης,
Καὶ 'ς τὴ 'ψηλή μου τήν κορφὴ ἀετὸς εἶν' καθισμένος,
10 Ὅπου κρατεῖ 'ς τὰ νύχια του κεφαλι ἀντρειωμένου«—κλ.
(Arn. Pass. CXXXI Faur. 1. 38. Ζαμπ. 605, 10. Ἀγγελ. 57. Πρβλ. Μ. Λελέκ. 42).

Παρὰ τῷ ποιητῇ ὁ Δημόδοκος ᾄδει ὅν τρόπον Ἥλιος τὴν Ἄρεως καὶ Ἀφροδίτης φιλότητα Ἡφαίστῳ ἀγγέλλει (Ὀδ. Θ, 267, 302.)

Ὁ δὲ Ἥλιος πρὸς τὴν ἐρωτῶσαν Δήμητρα περὶ τῆς ἁρπαγείσης θυγατρὸς ἀποκρίνεται (Ὁμ. ὕμν. εἰς Δήμ. 75. Πρβλ. καὶ Σοφοκλ. Αἴαντ. Μαστ. 826, Τραχ. 96.)

Ὡσαύτως ὁ ἥλιος πρὸς τὴν μητέρα Κόλια τοῦ Βυτινιώτου, ἐρωτῶσαν περὶ τοῦ παιδός, ἀποκρίνεται·

»Ἤλιε μου καὶ τρισήλιε μου καὶ κοσμογυριστή μου,
Μὴ εἶδες τὸν Κόλια πούπετα, τὸν Κόλια Βυτινιώτη;«—
5 »Τὸν Κόλια τὸν ἐπιάσανε καὶ πᾶν νὰ τὸν κρεμάσουνα«
(Arn. Pass. CXXI. II. Ἀραβαντ. 96).

Οἱ Ἀχιλλέως ἵπποι ἐθρήνησαν, καὶ θερμὰ δάκρυα κατέῤῥευσαν τῶν βλεφάρων αὐτῶν, ὡς τῆς Πατρόκλου τελευτῆς ᾔσθοντο (Ἰλ. Ρ, 426, 437).

Ὁ Ξάνθος προλέγει τῷ Ἀχιλλεῖ τὸ προσεγγίζον αὐτῷ ὀλέθριον ἦμαρ (Ἰλ. Τ, 408).

Ὁ τοῦ Χατζῆ Μιχάλη ἵππος θρηνεῖ προαισθανόμενος τὸν θάνατον τοῦ δεσπότου·

59 Ὅνταν ἐκαβαλλίκευεν ἔκλαιε τἄλογό του,
Καὶ τότε σὰ τὸ γνώρισε πῶς εἶν' ὁ θανατός του.
(Arn. Pass. CCLXIX).

Ὁ Ἕκτωρ ὅπως τὴν χρυσῆν τοῦ Νέστορος ἀσπίδα λάβῃ παροτρύνει τοὺς ἵππους συσπεῦσαι, ἀποτίνοντας τὴν Ἀνδρομάχης μεγάλην ἐπιμέλειαν, παραβαλούσης αὐτοῖς μελίφρονα πυρὸν καὶ ἐγκεράσασης οἶνον πρότερον ἢ ἐκείνῳ (Ἰλ. Θ, 185, παράβαλ. Ἰλ. Τ, 400).

Οὕτω πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ ἵππους καὶ ὁ ἀνὴρ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁρπαγείσης γυναικὸς λέγει·

»Μαῦροί μ' ἀκριβοτάγιστοι καὶ μοσκαναθρεμμένοι,
Ποιὸς εἶν' καλὸς ἀπό τ' ἐσᾶς τοὺς ἑβδομηνταπέντε,
Ν' ἀστράψῃ 'ς τὴν ἀνατολὴ καὶ νὰ βρεθῇ 'ς τὴ δύσι;«
10 Οἱ μαῦροι ὅσοι τἄκουσαν, ὅλοι αἷμα κατουρῆσαν·
Κὴ ἡ μαύραις ὅσαις τἄκουσαν ὅλαις πουλάρια ῥίξαν,
Κὴ ἕνας παληὸς γερούτσικος καὶ σαραντοπληγιάρης.
»Ἐγὼμαι γέρος κὴ ἄρρωστος, ταξείδια δὲν μοῦ πρέπουν,
Μὰ γιὰ χατῆρι τῆς κυρᾶς θὰ μακροταξειδέψω,
15 Ὁποῦ μ' ἀκριβοτάγιζε 'ς τὸ γῦρο τῆς ποδιᾶς της,
Κὴ ὁποῦ μ' ἀκριβοπότιζε 'ς τὴ χούφτα τοῦ χεριοῦ της«—
(Arn. Pass. CCCCXXXIX. Α. Σακελλ. Κυπρ. Faur. 11,140. Ζαμπ. 724 9).

Παρὰ τῷ ποιητῇ ὁ Ἀχιλλεὺς ἱκετεύει τὸν Βορέαν καὶ Ζέφυρον ἔλθειν καὶ ἐπιπνεῦσαι τῇ Πατρόκλου πυρᾷ (Ἰλ. Ψ. 194).

Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ λαὸς εὔχεται ἐπικαλούμενος τὸν Βορέαν καὶ Ζέφυρον αὔραν ψυχρὰν πνεῦσαι.

»Τράβα, ἀέρα, δροσερά, τράβα χαμηλωμένα,
Γιὰ νὰ δροσίσῃς τὰ παιδιά, τὸν Τσόλκα καπετάνον,
Ποῦ πολεμάει κατακαμπῆς καὶ καίεται 'ς τὸν ἥλιο,
Δίχως ψωμί, δίχως νερό, δίχως κανὲν μιντάτι».
(Ἀνθολγ. 67. Μ. Λελ. 11.)

«Φύσ', ἀεράκι μου Βοριά, φύσα κατὰ τὴ λίμνη,
Χαιρέτα μου ταῖς δέκα 'φτὰ καὶ τὴν κυρὰ Φροσύνη».
(Arn Pass. CCCXCIV. Kind III. 58. Π. Ἀραβαν. 9.

Ὁ δὲ μάλιστα παράδοξον ὅτι ὁ ὀμηρίζων λαὸς τὰ Ὁμήρου ἔπεα πτερόεντα πτηνὰ ἐποίησεν α', δι' ὧν ἔστιν ὅτε πέμπει καὶ ἀγγελίας β' (τίς γὰρ θάσσων τῆς Ὀρνιθος;) ἔτι δὲ καὶ αὐτὴν τὴν φήμην ταῖς ὄρνισι παρέστησεν γ',

α'. Τρία πουλακια κάθουνται 'ς τὸν Ἔλυμπο 'ς τὴ βάχη,
Τὄνα τηράει τὴν θάλασσα, τἄλλο τὴν Κατερίνα,
Τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο μυριολογαει καὶ λέει.
»Τ' εἶν' τὸ κακὸ ποῦ παθαμε ἐμεῖς οἱ μαῦροι κλέφταις;
Μᾶς χάλασ' ὁ Βελῆ πασᾶς, μᾶς πῆρε σὲ χαζέπι,
Μᾶς πῆρε ταῖς γυναίκαις μας, μᾶς πῆρε τὰ παιδια μας«—
(Pass. CXXII).

β'. Ἐσεῖς πουλιὰ τῆς Λυακουρας κὴ ἀηδόνια τοῦ Σαλώνου
Καὶ σὺ πετρίτη γρήγορε ποῦ πᾷς 'ς ταῖς Καταβόθραις,
Χαιρέτα μου τὴν κλεφτουριὰ, τὸ Γιάννη Δυοβουνιώτη·
Τούρκους νὰ μὴ πιστέψουνε κὴ ἀγάδες Σαλωνίταις.
(Arn. Pass. XL XXV CXII. CLXII Ζαμπ. 695).

1. Παράβαλ. Ἰλ. Α, 499. Ε, 751.

Οὕτω καὶ ὁ Μόσχος ἐν τῷ ἐπιταφίῳ Βίωνος (στ. 9—12).

Ἀδόνες αἱ πυκινοῖσιν ὀδυρόμεναι ποτὶ φύλλοις,
Νάμασι τοῖς Σικελοῖς ἀγγείλατε τᾶς Ἀρεθοίσας,
Ὅττι Βίων τέθνακεν ὁ βουκόλος, ὅττι σὺν αὐτῷ,
Καὶ τὸ μέλος τέθνακε καὶ ὤλετο Δωρὶς ἀοιδά.

γ'. Ἕνα πουλάκι ξέβγαινε 'πὸ μεσ' ἀπὸ τὸ Βάλτο,
Μέρα καὶ νύχτα περπατεῖ, νύχτα καὶ μέρα λέγει.
»Θεέ μ' ποῦ νὰ βρῶ τὴν κλεφτουργια, τὸ Γεῶργο τὸ Σπαρ[τιώτη;
Ἔχω δυὸ λόγια νὰ τοῦ πῶ, πῶς θὲ νὰ τὸν σκοτώσουν«—
»Ποῦ τὄμαθες, πουλάκι μου, πῶς θὲ νὰ με σκοτώσουν; «
«Ἐψὲς ἤμουν 'ς τὰ Γιάννενα 'ς τὴ πόρτα τοῦ βεζύρη,
Πολλὰ σκιαέτια πήγαινεν ὁ Γιάννης Γαραγούνης«—
(Arn. Pass. CXIII Faur II. 324 Ζαμπ. 663,82).

Ὁ πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν Ζεὺς οἰωνοῖς τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι τοῖς ἀνθρώποις προήγγελλε, (Ἰλ. Θ, 251. Ω, 292. 310. 315. Ὀδ. Ο, 530. Παράβαλ. Ἰλ. Τ. 320).

Ἀλλὰ καὶ τούτου οὐχ ὑστέρησεν ὁ ποιητὴς λαὸς ᾄδων.

»Ἐψὲς ἤμουν 'ς τοὺς οὐρανοὺς καὶ σήμερον μέ τἄστρα,
Κὴ ἄκουσα πῶς σέ 'γράψανε μὲ τοὺς ἀποθαμμένους«—
»Σώπα, σώπα, πουλάκι μου, καὶ μὴ μὲ καταριέσαι.»—
(Arn. Pass. XVII).

Κωνσταντίνῳ τινὶ μέλλοντι νυμφευθῆναι ἡ ἐκ Διὸς ὄρνις τὸν προσεχῆ θάνατον ἀγγέλλει λέγουσα·

»Κώστα μου, μὴ 'ξοδεύεσαι μὴ χάνῃς καὶ τὸ βιό σου,
Ἐσένα σοῦρθ' ὁ θάνατος, σοῦρθε γιὰ νὰ πεθάνῃς·«—
Ποῦ ξέρεις σύ, πουλάκι μου, ποῦ ξέρεις χηλιδόνι;«—
»Ἐψὲς ἤμουν 'ς τοὺς οὐρανοὺς καὶ τώρα ἦρθ' ἀπέκει,
Κὴ ἄκουσα πῶς σε ἔγραφαν μὲ τοὺς ἀποθαμμένουςα.
(Συλλογ. δημ. ᾀσμ. Γ. Χασιώτ. VII. 10).
»Ἐψὲς ἤμουν 'ς τοὺς οὐρανοὺς μαζὶ μὲ τοὺς Ἀγγέλους,
Κὴ ἄκουσα ποὺ σ' ἀνέφεραν μὲ τοὺς ἀποθαμμένους».
(Π Ἀραβαντ. 52. Μ. Λελέκ 33)

Ἡ Ἑρμιόνη ἐν τῇ Εὐριπίδου Ἀνδρομάχῃ εὔχεται ὄρνις γενέσθαι «Κυανόπτερος ὄρνις εἴθ' εἴην» (862) Ὁ χορὸς ἐν Ἱππολύτῳ εὔχεται ἀρθῆναι τῇ πτήσει πρὸς Ἀδρίαν καὶ Κελτικὴν ὄρνις γινόμενος.

Ἠλιβάτοις ὑπὸ κευθμῶσι γενοίμαν,
Ἵνα με πτεροῦσσαν ὄρνιν
Θεὸς εἰνὶ ποταναῖς ἀγέλαις θείη·
Ἀρθείην δ' ἐπὶ πόντιον
Κῦμα τᾶς Ἀδριηνᾶς
Ἀκτᾶς Ἠριδανοῦ θ' ὕδωρ (732).

Καὶ ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Ὄρνισιν.

Γενοίμαν αἰετὸς ὑψιπέτας,
Ὡς ἂν ποταθείην ὑπὲρ ἀτρυγέτου
Γλαυκᾶς ἐπ' οἶδμα λίμνας (1337).

Οὕτω καὶ ὁ ἀφελὴς λαὸς ἀρθῆναι τῇ πτήσει πρὸς τὸ ἀρηΐφιλον Μεσολόγγιον εὔχεται καὶ ἐκεῖθεν τοὺς προμάχους τῆς ἐλευθερίας κατιδεῖν, γινόμενος ὄρνις.

Νἄμουν πουλὶ νὰ πέταγα, νὰ πήγαινα τοῦ 'ψήλου,
Ν' ἀγνάντευα τὴ Ῥούμελη, τὸ ἔρμο Μεσολόγγι,
Πῶς πολεμᾷ μὲ τὴν Τουρκιά, μὲ τέσσαρες πασάδες.
Πέφτουν κανόνια 'ς τὴ στεριά, καὶ μπόμπαις τοῦ πελάγου,
Πέφτουν τὰ λιανοτούφεκα 'χὰν ἄμμος 'χὰν χαλάζι,
(Arn. Pass. CC LIX. LV. κ. τ. λ.)

Ὁ μουσοποιὸς Πίνδαρος ᾄδων τὸν ἐν τῇ ἐνδόξῳ Ὀλυμπίᾳ νικητὴν Ἀσώπιχον ἐπικαλεῖται τὴν Ἠχὼ τῆς ᾠδῆς παραγενέσθαι εἰς τὸν ζοφώδη τῆς Περσεφόνης οἶκον, ἀγγελοῦσαν κλυτὴν ἀγγελίαν τῷ πατρὶ Ἀσωπίχου Κλευδάμῳ, τὸν παῖδα αὐτοῦ νεώτερον ὄντα ἐστέφθαι τὴν κόμην ἐν Ὀλυμπίᾳ.

Μελανοτειχέα νῦν δόμον
Φερσεφόνας ἐλθέ, Ἀχοῖ, πατρὶ κλυτὰν φέροισ' ἀγγελίαν,
Κλεύδαμον ὄφρ' ἰδοῖσ' υἱὸν εἴπῃς, ὅτι οἱ νέαν
Κόλποις παρ' εὐδόξου Πίσας
Ἐστεφάνωσε κυδίμων ἀέθλων πτεροῖσι χαίταν.
(Ὀλυμπ. XIV.)

Οὕτω καὶ ὁ λαὸς ᾄδει·

Φωνούλα τρύπα τὰ βουνὰ καὶ τρύπα καὶ τοὺς κάμπους
Μπέλκι κὴ ἀκούσ' ἡ κλεφτουργιὰ κὴ ὁ καπετάνος Μῆτσος
(Pass. LXV)
Λόγκοι χαμηλῶστε τὰ κλαριά, βουνὰ νὰ μεριαστῆτε
Νὰ πάῃ ἡ φωνὴ 'ς τὴ μάννα μου, 'ς τὴ μαύρη μου γυναῖκα,
Καὶ σεῖς ἀγέρες πάψετε νὰ ἀκούσ' ὅλος ὁ κόσμος.
(Pass. CCLXVIII Π. Ἀραβαντ 99).

Ὁ Αἴας ἐν Σοφοκλεῖ μέλλων ὑπὸ τὴν Ἴλιον αὐτοκτονῆσαι λέγει τὸ ὕστατον χαῖρε τῷ ἡλίῳ, τῇ πατρίδι, τοῖς ἑαυτοῦ γονεῦσι καὶ φίλοις, ταῖς κρήναις, ποταμοῖς καὶ αὐτοῖς τοῖς Τρωϊκοῖς πεδίοις·

Σὲ δ', ὦ φαεννὴς ἡμέρας τὸ νῦν σέλας,
Καὶ τὸν διφρευτὴν ἥλιον προσεννέπω,
Πανύστατον δή, κοὔποτ' αὖθις ὕστερον·
Ὦ φέγγος, ὦ γῆς ἱερὸν οἰκείας πέδον
Σαλαμῖνος, ὦ πατρῷον ἑστίας βάθρον,
Κλεινοί τ' Ἀθῆναι καὶ τὸ σύντροφον γένος,
Κρῆναί τε ποταμοί θ' οἵδε καὶ τὰ Τρῳϊκὰ
Πεδία προσαυδῶ, χαίρετ', ὦ τροφῆς ἐμοί.
(Αἴας Μαστ. 837. Πρβλ. καὶ Φιλοκτ. 1425)

Οὕτω καὶ ὁ Ζῆθος πρὸ τῆς τοῦ βίου τελευτῆς τὸ πανύστατον χαῖρε λέγει.

Ἔχετε 'γειά, μωρὲ παιδιά, ἄξια καὶ ἀντρειωμένα,
Καὶ σᾶς ὁρκίζω 'ς τὸ Θεὸ καὶ 'ς τἄγιο τὸ Βαγγέλιο,
Τὸ Φῶτο γιὰ νὰ πάρετε, τὸ δόλιο τὸ παιδί μου·
Νὰ μὴ τὸ παρ' ἡ Ἀρβανιτιά, τὴν πίστιν του ν' ἀλλάξουν.
Καὶ νὰ τὸν ἔχετε μαζὶ νὰ μάθῃ τὸ τουφέκι,

Νὰ πολεμάῃ μὲ τοὺς ὀχτροὺς καὶ νὰ σκοτώνῃ Τούρκους.
Τάφινω τὸ τουφέκι μου, τὸ ἔρημο σπαθί μου.
Σ' ἀφίνω 'γειά, γυναῖκά μου, κὴ ἀγάπα τὸ παιδί μας.
Ἀφίνω 'γειὰ 'ς τὸν ἀδερφὸ καὶ σ' ὅλους τοὺς δικούς μου,
Ὅπου εἶνε κὴ ὅπου βρίσκονται Τοῦρκο νὰ μὴ ἀφήσουν.
Ἀφίνω 'γειὰ 'ς τὸν Ὄλυμπο, σ' ὅλα τὰ κορφοβούνια·
Σ' ἐσᾶς λημέρια μ' ἔρημα πλατάνια μὲ τοὺς ἴσκιους,
Βρυσούλαις μὲ τὰ κρυὰ νερὰ καὶ χαμηλοί μου κάμποι·
Ἀφίνω 'γειὰ 'ς τοὺς σταυραετοὺς καὶ σ' ὅλα τὰ ξεφτέρυα,
Ἀφίνω 'γειὰ 'ς τὸν ἥλιο μου καὶ 'ς τὸ λαμπρὸ φεγγάρι,
Ποῦ μοῦ 'φεγγε νὰ περπατῶ 'χὰν ἄξιο παλληκάρι.
(Μ. Λελέκ. 51)

Ὁ Μόσχος ἐν τῷ Βίωνος ἐπιταφίῳ παρακελεύεται ταῖς νάπαις, τῷ ὕδατι, τοῖς ποταμοῖς καὶ τοῖς φυτοῖς θρηνῆσαι, τοῖς δὲ ἄνθεσι πενθῆσαι, στενάζουσιν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ καλοῦ ἀοιδοῦ·

«Αἴλινά μοι στοναχεῖτε, νάπαι καὶ Δώριον ὕδωρ,
Καὶ ποταμοὶ κλαίοιτε τὸν ἱμερόεντα Βίωνα.
Νῦν φυτά μοι μύρεσθε, καὶ ἄλσεα νῦν γοάοισθε,
Ἄνθεα νῦν στυγνοῖσιν ἀποπνείοιτε κορύμβοις.
Νῦν ῥόδα φοινίσσεσθε τὰ πένθιμα, νῦν ἀνεμῶναι,
Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα καὶ πλέον αἰαῖ
Λάμβανε τοῖς πετάλοισι· καλὸς τέθνακε μελικτάς ».

Οὕτω καὶ ὁ λαὸς ᾄδει·

Κλαῦτε, δένδρα, κλαῦτε, κλαριά, πλατάνια μὲ τὰ φύλλα,
Κλαῦτε καὶ σεῖς 'ψηλὰ βουνά, καὶ σεῖς κοντορραχούλαις,
Κλαῦτε τὸ Γεώργη Σκούληκα, τὸν πρῶτο καπετάνιο,
Ποῦ ἦταν κολώνα 'ς τὸ Μοριὰ καὶ φλάμπουρο 'ς τὴ Μάνη.
(Μ. Λελεκ. 26. Π 'Αραβαν 87, 11).

Ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὡς ἡ τὸ ἔαρ φέρουσα χελιδὼν ἐφαίνετο, οἱ τῶν Ῥοδίων παῖδες παριῆσαν κατὰ τὴν πόλιν ἐν χερσὶν ἔχοντες χελιδόνα καὶ ᾆσμα τοιόνδε ἀπλοῦν καὶ ἀφελὲς αἰτοῦντες δῶρα·

Ἦλθ' ἦλθε χελιδών, καλὰς ὥρας
Ἄγουσα καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς,
Ἐπὶ γαστέρα λευκά, κἀπὶ νῶτα μέλαινα.
Παλάθαν οὐ προκυκλεῖς
Ἐκ πίονος οἴκου,
Οἴνου τε δέπαστρον,
Τυροῦ τε κάνιστρον,
Καὶ πυρῶν;
Ἡ χελιδὼν καὶ λεκιθίταν
Οὐκ ἀπωθεῖται.
Πότερ' ἀπίωμες ἢ λαβώμεσθα;
Εἰ μέν τι δώσης· εἰ δὲ μή, οὐκ ἐάσομες,
Ἢ τὰν θύραν φέρωμες ἢ θυπέρθυρον,
Ἢ τὰν γυναῖκα τὰν ἔσω καθημέναν,
Μικρά μέν ἐστι, ῥᾳδίως νιν οἴσομες.
Ἂν δὲ φέρῃς τι, μέγα δή τι φέροις.
Ἄνοιγ' ἄνοιγε τὰν θύραν χελιδόνι.
Οὐ γὰρ γέροντές ἐσμεν, ἀλλὰ παιδία.
(Ἀθήν Δειπν. VIII. σ. 360).

Τὸ χελιδόνισμα τοῦτο διεφύλαξεν ὁ λαὸς ὁμοιότατον ᾄδων.

Ἤρθεν, ἦρθε χελιδόνα
Ἤρθε κὴ ἄλλη μελιηδόνα,
Κάθησε καὶ λάλησε
Καὶ γλυκὰ κελάδησε.
Μάρτη, Μαρτη μου καλέ, 5
Καὶ φλεβάρη φοβερέ,
Κἂν Φλεβάρη, κἂν τσικνίσῃς 10
Κἂν χιονίσῃς κἂν κακίσῃς,
Πάλιν ἄνοιξι θ' ἀνθίσῃς.
Θάλασσα ἐπέρασα,
Τὴ στεριὰ δὲν ξέχασα,
Κύματα κἂν ἔσχισα.
Ἔσπειρα 'κονόμησα,
Ἔφυγα κὴ ἀφῆκα σῦκα, 15
Καὶ σταυρὸ καὶ θυμονίτσα·
Κὴ ἦρθα τώρα κὴ ἠύρα φύτρα
Κὴ ἠύρα χόρτα, σπάρτα, βλίτρα
Βλίτρα, βλίτρα, φύτρα, φύτρα
Σὺ καλὴ οἰκοκυρὰ, 20
Ἔμπα 'ς τὸ κελλάρι σου,
Φέρ' αὐγὰ περδικωτὰ,
Καὶ πουλιὰ σαρακοστά,
Δόσε καὶ μιὰ ὀρνιθίτσα,
Φέρε καὶ μιὰ κουλλουρίτσα. 25
Ὥρισεν ὁ δάσκαλος
Κὴ ὁ Θεὸς ποῦ τἄδωκε,
Ν' ἀγορασωμεν ὀχτὼ
Νὰ πουλῶμεν δεκοχτώ,
Νὰ κερδαίνωμεν τριάντα,
Διάφορα μεγάλα πάντα, 30
Καὶ 'ς τὸ σπίτι καὶ 'ς τὴ χώρα,
Μέσα 'δῶ ποὔρθαμεν τώρα,
Μέσα 'γειὰ μέσα χαρά,
'Σ τὸν ἀφέντη 'ς τὴν κυρά,
'Σ τὰ παιδιὰ καὶ 'ς τοὺς γονεῖς, 35
Σ' ὅλους τους τοὺς συγγενεῖς.
Μέσα Μάρτης, ἔξω ψύλλοι,
Ἔξ' ὀχτροὶ, σᾶς τρῶν οἱ σκύλοι,
Μέσα φίλοι, μέσα φθήνεια,
Καὶ χαραίς, χοροὶ παιγνίδια· 40
Καὶ ἐφέτος καὶ τοῦ χρόνου,
Καὶ τοῦ χρόνου κὴ ἄλλα χίλια.

(Κουρτίου Βαξμούθου, ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς ἐν τῇ Νέᾳ, μετ. Γαλάνη. Παρνασ. Νεοελλην. ἀνάλεκτα, τόμ Α'. Μέρος Α'. φυλλάδ. ς'. Pass. CCCV. VI. 'Αραβαν. 442. Γ. Λασ. σ. 191).

(Ἕπεται συνέχεια).

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΕΤΑΞΑΣ

Ἐὰν ἐν τῇ μεγαλουργῷ γενεᾷ τῆς ἐνδόξου ἐποχῆς τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξαν ἄνδρες σπουδαιότατα μὲν ἐπιτελέσαντες καθ' ἅπαντα τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἡμῶν ἀγῶνα, μετὰ ταῦτα ὅμως οὐδεμίαν ἀνταπόδοσιν τῶν ἑαυτῶν θυσιῶν ἀπαιτήσαντες ἀπέφυγον ἑκουσίως καὶ τὴν ἐλαχίστην ἐκ μέρους αὐτῶν παταγώδη ἐπίδειξιν, τὴν ἐκ τῆς ἑαυτῶν μόνον συνειδήσεως ἀπορρέουσαν εὐαρέσκειαν ὡς ἠθικὴν καὶ τελείαν ἱκανοποίησιν ὑπολαμβάνοντες, ἐπίσης ἐν τῷ πολυκυμάντῳ καὶ περιπετειώδει ἀγῶνι τῆς Ἑπτανήσου ὑπῆρξαν ἄνδρες, οἵτινες, ἐκτὸς τῶν ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν θυσιῶν, ὑπέστησαν πολλῷ μείζονας περιπετείας καὶ ὑπεβλήθησαν εἰς ὅλως καινοφανεῖς δοκιμασίας πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἰδανικωτέρου ἰδεώδους καὶ τοῦ ὑπερτάτου προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀνεξαρτησίας αὐ-

τοῦ καθ' ὅσον εἰς ἐπίμετρον τῶν ἀπειραρίθμων καὶ ἀπεριγράπτων πιέσεων, ἃς ἐν τῇ Ἑπτανήσῳ ἐξήσκησεν, ἐκτὸς τῶν αὐθαιρέτων δημεύσεων κολοσσιαίων κτηματικῶν περιουσιῶν, ἐκτὸς τῶν ἐκνόμων καὶ ἀδίκων πάντως μαρτυρικῶν ποινῶν καὶ θανατικῶν διὰ τῶν φοβερωτέρων ποινῶν ἐκτελέσεων, ἐπέβαλε τὴν σκληροτέραν καὶ τὴν μᾶλλον εἰδεχθεστέραν τῶν ποινῶν, τὴν ἐξορίαν, ἰδίᾳ πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἀδιαλείπτως ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλοπατρίας, καὶ τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἑνώσεως, ἐξεδήλουν ἀπροκαλύπτως τὸ ἑαυτῶν φρόνημα ἢ ἐπεχείρουν τὴν διάσεισιν τοῦ ἀφορήτου τότε πλέον καταστάντος ὄγκου τῆς προστασίας, καὶ τὴν κατακρήμνισιν τοῦ χαλυβδίνου ἐκείνου τείχους τοῦ χωρίζοντος τὴν ἀείποτε ἐλευθερόφρονα Ἑπτάνησον ἀφ' ἡμῶν.

Μεταξὺ τῶν φιλελευθέρων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες καὶ περιουσίας ὁλοκλήρους καὶ τὴν ζωὴν τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν διέθεντο ὑπὲρ τῆς ἐπιτελέσεως τῆς ποθουμένης ἑνώσεως, ὑπῆρξε καὶ ὁ ἀείμνηστος Γεράσιμος Μεταξᾶς εἷς τῶν σπουδαίως δρασαντων ἐν τῷ ἐπαναστατικῷ κινήματι τῆς Κεφαλληνίας κατὰ τὸ 1848, ὑποστὰς μετὰ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ μυρίας πιέσεις καὶ καταδρομὰς ἐκ μέρους τῆς προστασίας, καὶ τέλος τὴν παροιμιώδη ἐκείνην καὶ ἀλησμόνητον ἐξορίαν εἰς Ἀντικύθηρα, ἐν ᾧ συγχρόνως οἱ διαπρεπεῖς αὐτοῦ ἀδελφοὶ Γεώργιος καὶ Σταῦρος, ὁ νῦν ἐν Μασσαλίᾳ περίβλεπτος ὀφθαλμίατρος, ἀμειλίκτως διωκόμενοι κατεδικαζοντο εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου κατηγορούμενοι ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, καὶ μόλις τῷ 1861 ηὐδόκησεν ἵνα δοθῇ αὐτοῖς διὰ βασιλικῆς χάριτος ἀμνηστεία, καὶ ἡ ἄδεια τῆς ἐπανόδου αὐτῶν εἰς Κεφαλληνίαν.

Ὁ Γεράσιμος Μεταξᾶς γεννηθεὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ κατὰ τὸ 1821 ἐν μέσῳ τῶν ζωηροτατων ἐντυπώσεων τῆς πυριφλέκτου ἐκείνης ἐποχῆς καὶ ἀνατραφεὶς ἐν τῇ φιλελευθέρῳ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ, ἥτις, ὡς γνωστόν, τυγχάνει μεταξὺ τῶν ἀρίστων καὶ τῶν τὰ μαλα φερόντων οἰκογενειῶν τῆς Κεφαλληνίας, ἀείποτε διακριθείσης ἐπὶ εὐγενείᾳ ἤθους καὶ ἐξόχοις αἰσθήμασιν ἀκραιφνοῦς φιλοπατρίας καὶ παραδειγματικῆς αὐταπαρνήσεως, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἐμφυτεύσῃ ἐν τῇ ἀνδρικῇ καὶ φιλοπάτριδι αὐτοῦ καρδίᾳ τὴν ἰδέαν τοῦ ὑπερτάτου καθήκοντος καὶ ἐμπνεύσῃ ἑαυτῷ ὅ,τι ὤφειλε νὰ συντελέσῃ ἀντὶ πάσης θυσίας πρὸς ἐπίτευξιν τῆς αὐτονομίας τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος συνεχίζων οὕτω τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ μεγαλουργὰ ἀνδραγαθήματα τῶν ἐνδόξων συμπατριωτῶν αὐτοῦ, οἵτινες διὰ τῶν ἡρωϊκῶν αὐτῶν πραξεων ἐφείλκυσαν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἑλλαδος, ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ὁποίας πολλὰς σελίδας καταλαμβάνουσιν αἱ ἡρωϊκαὶ αὐτῶν πραξεις. Ὁ Γεράσιμος Μεταξᾶς εὐφυέστατος καὶ διορατικός, μεγαλεπήβολος ὅσῳ καὶ ἀκράδαντος εἰς τὰς ἀποφασεις αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἀπέναντι τῆς προστασίας ἐμμένει ἄτεγκτος καὶ ἀκλόνητος, ἐνώπιον τῶν φίλων καὶ ἑταίρων αὐτοῦ παρουσιαζεται μειλίχιος καὶ προσηνής τόσῳ, ὥστε ἀδυνατεῖ τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἶχεν ἐνώπιόν του ζωηρότατον ἐπαναστατην καὶ ἀγέρωχον πολεμιστὴν τῆς Ἀγγλικῆς δυναστείας. Τὴν ὡραίαν ταύτην εἰκόνα τοῦ ἀνδρὸς ἐκφραστικώτατα καὶ λίαν ζωηρῶς παρέχει ἡμῖν συμπαθὴς ἐπιστολὴ τοῦ περισπουδάστου φίλου καὶ συνεπαναστάτου αὐτῷ κ. Δ. Καλλινίκου, ἣν οὗτος ἀπηύθυνεν ἅμα τῇ θλιβερᾷ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ προσφιλοῦς αὐτοῦ φίλου, πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις ἐγκατεστημένον διαπρεπῆ ὀφθαλμίατρον κ. Θ. Μεταξᾶν, υἱὸν ἀντάξιον καὶ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀειμνήστου πατρός του.

«Προσφιλέστατέ μοι κ. Θ Μεταξᾶ

Ἀλγεινότατον ἄκουσμα ὑπῆρξε δι' ἐμὲ ἡ πένθιμος ἀγγελία τοῦ ἐπισυμβάντος θανατου τοῦ ἀχωρίστου καὶ προσφιλοῦς συναγωνιστοῦ μοι πατρός σας, συντελέσαντος διὰ τῆς ἀπαραμίλλου καὶ ἀξιεπαίνου αὐτοῦ φιλοπατρίας εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῶν καταχθονίων σχεδίων τοῦ ἐπαρατου Βρεττανοῦ Καλλιγούλα, μεταποιήσαντος τὰ Ἀντικύθηρα, τὸ ἄχαρι τοῦτο ἀποτέφρωμα τῆς ἀβύσσου, εἰς θλιβερὸν ἐνδιαίτημα τῶν θυμάτων του, οἵτινες ὅμως ὑπῆρξαν πάντοτε χρηστοὶ καὶ ἐνάρετοι φίλοι εἰλικρινῶς ἀλλήλους ἀγαπῶντες, καὶ τοιοῦτοι ὑπῆρξαν δι' ἐμὲ ὁ ἀείμνηστος πατήρ σας μετὰ τοῦ Ζερβοῦ. Καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ Ζερβὸς διὰ τῆς περιουσίας του καὶ τῆς ἐμψυχώσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ πολύκλαυστος πατήρ σας διὰ τῆς φιλόφρονος αὐτοῦ προσηνείας, κατώρθωσαν νὰ καταστήσωσιν ἀνεκτὴν τὴν ἐπάρατον κατάστασιν τῆς καινοφανοῦς ἐκείνης αἰχμαλωσίας μας, εἰς ἣν μᾶς ἔρριψεν ὁ Ἐδουάρδος πρὸς κορεσμὸν τῶν παθῶν του, συναγαγὼν εἰς φοβερὰς εἱρκτὰς καὶ βασανιστήρια τοὺς ἐξορίστους ἡμᾶς, ἐν ᾧ συγχρόνως ἡμεῖς συνδεόμεθα ἐν αὐταῖς πολὺ περισσότερον δι' ἀδιαρρήκτου φιλίας καὶ θερμοτέρας ἀγάπης, καθ' ὅσον ὁ μακαρίτης πατήρ σας διὰ τῆς εὐγενοῦς καὶ συμπαθεστάτης αὐτοῦ συμπεριφορᾶς, ὡς καὶ διὰ τῶν φιλοφρόνων περιποιήσεών του, κατέλαβεν ἰδιαιτέραν μεταξὺ τῶν συνεξορίστων θέσιν, θεωρούμενος ὑπὸ παντων ὡς γονεὺς ἢ ἀδελφός, καὶ οὕτω ἠδυνήθημεν ν' ἀντιταχθῶμεν κατὰ τῶν λυμαινομένων ἡμᾶς συμφορῶν.

»Ἰδιαιτέρως δ' ἐγὼ ὀφείλω χάριτας πρὸς τὸν μακαρίτην φίλον μου, ὅστις διὰ τῶν παρηγόρων καὶ ψυχαγωγικῶν ὁμιλιῶν μὲ ἐνεθάρρυνεν ἄχρις οὗ ἐξοικειωθῶ εἰς τὰς στερήσεις τῆς ἐξορίας μας καὶ τὰς βασάνους τοῦ Γολγοθᾶ ἐκείνου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου αἱ ἰδέαι διατρανοῦσαι τὰς ἀρχὰς των ὑπερνικῶσι τοὺς ἀδυσωπήτους τυράννους.

»Μακαρία ἡ μνήμη τοῦ ἀνδρὸς καὶ φίλου, ὅστις ἐπολιτεύθη ὡς ἐνάρετος ἀνὴρ καὶ πατριώτης.

. . . . . .

» Ἐν Ζακύνθῳ 23 Ἰουνίου 1888.

Δ. Καλλινικος »

Ὁ Γεράσιμος Μεταξᾶς μετὰ τὴν ἕνωσιν ἀκραιφνῶς χαίρων ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἐπιτελέσει τῶν μυχιαιτάτων αὐτοῦ πόθων καὶ τῇ πληρεστάτῃ αὐτοῦ ἱκανοποιήσει τῶν περιπετειῶν καὶ μαρτυρικῶν βασάνων αὐτοῦ τε καὶ τῶν μελῶν ἁπάντων τῆς φιλοπάτριδος οἰκογενείας του, οὐδεμίαν ἀπεδέξατο ἐκ μέρους τῶν κατὰ καιροὺς κυβερνήσεων ἀμοιβὴν τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ πόθων καὶ ὑλικῶν θυσιῶν, ἐξ ἐναντίου τὴν διὰ τῆς ἐργασίας

εὐμαρειαν τοῦ οἴκου του προελόμενος ὑπηρέτησεν ἔκτοτε τὴν πατρίδα ὡς ἀνώτερος τελωνιακὸς ὑπάλληλος, ἐκπληρώσας μετὰ τῆς αὐτῆς ἀκεραιότητος καὶ αὐταπαρνησίας τὸ καθῆκόν του, διατηρήσας μέχρις ἐσχάτων τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς του, ἥτις τόσῳ εὐγλώττως κατοπτρίζεται εἰς τὸν ἔμπλεων πατριωτισμοῦ, ἀκραδάντου καρτερόψυχίας καὶ ἀκραιφνοῦς φιλοπατρίας βίον του.

Ὁ Γερασιμος Μεταξᾶς πεπροικισμένος, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, δι' ἰσχυροῦ πνεύματος καὶ εὐφυΐας σπανίας ἔγραψε καὶ ὡραίας σατυρικὰς ποιήσεις, ἐν αἷς πικρῶς καὶ μετὰ δυναμεως καυτηριαζεται ἡ ἐν διαφόροις καιροῖς ἤκιστα πατριωτικὴ ἐνέργεια ἀνδρῶν μετέπειτα καταλαβόντων διαπρεπεῖς θέσεις. Φύσει ὅμως μετριόφρων δὲν ἠθέλησε νὰ δημοσιεύσῃ ποτε τὰ ποιητικὰ αὐτοῦ ἔργα.

Προσβληθεὶς ὑπὸ ὀξυτατης νόσου ὁ ἀείμνηστος καὶ φιλόπατρις ἀνὴρ ἀπεβίωσε τῇ 11 Ἰουνίου 1888 καταλιπὼν μνήμην ἀγαθὴν καὶ ὑπόδειγμα ἄριστον τοῖς ἐπιγιγνομένοις δωρησάμενος τῇ φιλτάτῃ πατρίδι, ὑπὲρ ἧς τοσοῦτον ἠγωνίσατο, ἀνταξίους υἱοὺς τῶν γενναίων καὶ εὐγενῶν αὐτοῦ αἰσθημάτων τόν τε ἐν Ἀθήναις διακεκριμένον ὀφθαλμίατρον κ. Θεμιστοκλέα καὶ τὸν ἐν Ῥουμανίᾳ φιλογενέστατον Ἀριστείδην, τιμῶντα πολὺ αὐτόθι τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, οἵτινες φόρον πατρικοῦ σεβασμοῦ καὶ υἱϊκῆς εὐγνωμοσύνης ἐπιτελοῦντες μετήνεγκον προσηκόντως τὸν νεκρὸν αὐτοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ καταθέσαντες τοῦτον ἐν τῷ οἰκογενειακῷ κοιμητηρίῳ, ἀκολουθησάσης τὴν κηδείαν ἁπάσης τῆς πόλεως εἰς ἔνδειξιν τῆς ἰδιαιτέρας ὑπολήψεως καὶ τῆς ἀμερίστου εὐγνωμοσύνης, ἣς ἀπήλαυε παρ' αὐτοῖς ὁ ἀείμνηστος Γεράσιμος Μεταξᾶς.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ "ΤΟΥ ΜΟΡΕΩΣ" ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΛΥΦΘΕΙΣΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ "ΜΟΡΕΑΣ"

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΣΥΛΛΟΓΩ 'ΠΑΡΝΑΣΣΩ'

ΠΑΡ'

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΕΤΡΙΔΟΥ,

ΗΠΕΙΡΩΤΟΥ, ΣΧΟΛΑΡΧΟΥ

—

(Συνέχεια προηγ. φυλλαδίου).

§ ζ'. Ὅτι δ' ἡ οἰκογένεια τῶν Βουτζαράδων φαίνετ' ἐκ Τριφυλίας καταγομένη, καλουμένης τότε Ἀρκαδίας (1), συντελοῦσιν εἰς τὴν παραδοχὴν τούτου καὶ δύο παραδόσεις, αἵπερ ἀπαντῶσι σήμερον παρὰ τῷ λαῷ ἐκεῖσε.

α'. Εἰς ἅγιον Ἠλίαν, κορυφὴν τῶν ὀρέων τῆς Κυπαρισσίας, ὑπάρχει σπήλαιον, ὅπερ κοινῶς ὀνομάζεται «*Σπηλιὰ τοῦ Δόξα Πατρῆ*». διότι, λέγουσιν, ἐκεῖ κατέφυγεν ὁ Δόξα-Πατρῆς καὶ ἐκρύβη, ὅτε κατεδιώκετο ὑπὸ τῶν Φράγκων μετὰ τὴν ἧττάν αὐτοῦ. Ἡ κορυφὴ αὕτη ἶνε εἰς τὸ λεγόμενον «*Γεράνειον*» ὄρος, παρὰ τὴν κώμην «*Ἀρμενιούς*» $^3/_4$ τῆς ὥρας ἀπέχουσαν τῆς Κυπαρισσίας· ἡ δ' εἰς αὐτὴν ἄνοδος στενή, τραχυτάτη καὶ λίαν κρημνώδης. Ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου πυραμιδοειδὴς καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῆς μικρα τινα λίθινα καθίσματα τεχνητὰ ἀπαντῶσιν· ἐντος δὲ αὐτοῦ, μεγάλου μὴ ὄντος, ἐπικρέμανται σταλακτῖται ἑνὸς δὲ τούτων ὑποκάτωθεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους παρατηρεῖται μικρά τις λεκανη λαξευτὴ ἐν τῷ βραχῳ, ὅπως ὑποδέχηται τὸ ἄνωθεν σταζον κατ' εὐθεῖαν πρὸς αὐτήν, καὶ χρησιμεῦον εἰς πόσιν δι' ὀλίγους τινὰς ἀνθρώπους, ὕδωρ· ἐνδείξεις αὗται τῆς ἐν αὐτῷ ποτε διαμονῆς ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἂν ὁ Δόξα-Πατρῆς ἢ ἄλλοι τινὲς παρέμειναν ἐν αὐτῷ, οὐδὲν ἄλλο τεκμήριον ἔχομεν, διασαφηνίζον, ἢ γνωρίζον ἡμῖν πλείονα, ὥστε νὰ διακρίνωμεν τὸ ἀληθὲς ἑκατέρων, εἰμὴ μόνον τὴν διάσωσιν τῆς προσωνυμίας.

β'. Καὶ σήμερον ἔτι εἰς τὰς κώμας τοῦ δήμου Κυπαρισσίας, ὡς καὶ εἰς Ζούρτζαν ἐν Ὀλυμπίᾳ, πλεῖστοι ὅσοι ὀνομάζονται «*Δόξαι*», κύριον ὄνομα, ὅπερ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου σπανίζει, καὶ ἑπομένως δύναταί τις ἐν περιεργείᾳ νὰ ἐρωτήσῃ: Δια τί τοῦτο ἐνταῦθα πλεοναζει; ποῖον τὸ αἴτιον τούτου; Ἀλλ' ἄλλην ἑρμηνείαν δὲν εὑρίσκει πιθανὴν εἰμὴ ὅτι χαριν ἀγαστῆς ἀναμνήσεως τοῦ Δόξα Πατρῆ ἀποδίδοται συχνάκις τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς διαφόρους, ὅπως καὶ σήμερον τὸ ὄνομα «*Ὄλγα*», διὰ τὴν Βασίλισσαν Ὄλγαν, καὶ πρότερον «*Ἀμαλία* καὶ *Ὄθων*» ἕνεκα τῶν βασιλέων κλπ. καὶ οὕτω συντηρεῖται μέχρι σήμερον ἡ ἀνάμνησις τοῦ ὀνόματος τοῦ ἥρωος τοῦ Μεσαιώνος, ὡς ὀνομαζει αὐτὸν ὁ σοφὸς καθηγητής, κ. Κ. Παππαρρηγόπουλος, ἐν ἰδιαιτέρᾳ πρὸς ἐμὲ ἐπιστολῇ, ἐν ᾗ μοὶ ἔγραφε περὶ αὐτοῦ τάδε· «Περὶ τοῦ σπη»λαίου, ἐν ᾧ ἐκρύπτετο ὁ μεσαιωνικὸς ἥρως Βουτζαρᾶς, οὐ»δὲν γνωρίζω· ἐν γένει δὲ περὶ τοῦ ἀνδρὸς ὀλίγας ἔχομεν εἰ»δήσεις. *Τὰ χρονικὰ τῶν ἐν Μορέα πολέμων τῶν φράγκων* »λέγουσιν ὅτι ὁ πρωτοστράτορας μισὲρ Τζεφρὲς ἐξεστράτευσεν »εἰς τὸ Ἀρακλοβον·

»ὁποῦ κραταῦν τὸν δρόμον

»ὁποῦ τὸ λέγουν τὰ Σκορτά· μικρὸν Καστέλλιν ἔνι.

»Ἀλλ' εἰς Τραχόνιν καθεται, τόπον ἀφιερωμένον, . .

». . . . . Τὰ κρατεῖ· . . . . . .

»λέγουν ὁ κάποιος ἀπὸ τοὺς Βουτζαραδαις

»*Δόξα-Πατρῆν* τὸν λέγουσι, καλὸς στρατιώτης ἔνι.»

Ἀλλὰ τὸ φρούριον ἐσυνθηκολόγησεν ἅμα ἀρξαμένου τοῦ πο»λέμου, οὐδὲ λέγεται, τί ἀπέγεινεν ὁ Βουτζαρᾶς. Ἡ ἀρχαία »Ἰταλικὴ μεταφρασις τῶν χρονικῶν, ἡ γενομένη πιθανῶς ἐν »τῇ ΙΔ'. ἑκατονταετηρίδι ὀνομαζει τὸν ἄνδρα Vucera de»capatri οὐδὲν δὲ προσθέτει εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ πρωτοτύπου λε»γόμενα. Καὶ ὁ Hopf ἐν τῇ ἱστορίᾳ του ταῦτα μόνον ἀναφέ»ρει τὰ σύντομα γεγονότα».

Καὶ τοσαῦτα μὲν περὶ τοῦ Βουτζαρᾶ Δόξα Πατρῆ παρὰ

(1) Ἐφημ. Φιλομαθ. Περιοδ. Β'. Ἀριθ. 23. σελ. 361—368. 1 Μαρτίου 1880.

τοῦ σοφοῦ ἱστορικοῦ. Ἀλλ' εἰς ταῦτα προσθετέα τὰ ἑξῆς· Ἐν Ἠπείρῳ διατηρεῖται παρὰ τῷ λαῷ ἡ ἑξῆς φράσις «*μιὰ σ'τὸ Δόξα Πατρὶ καὶ κάτω*», δόξα πατρὶ ἐννοοῦντι τὴν κεφαλήν· «ἤτοι *ἓν κτύπημα κατὰ κεφαλῆς, καὶ οὕτω πίπτεις κάτω*». Ἀλλὰ πόθεν προῆλθεν ἡ φράσις αὕτη; Δύο τινὰ δύναταί τις νὰ προϋποθέσῃ πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς καταγωγῆς αὐτῆς· ἢ ὅτι, ἐπειδὴ ἡ οἰκογένεια τῶν Βουτζαράδων, καὶ ἰδίᾳ ὁ Δόξα Πατρῆς, τὸ ἐπιφανέστερον αὐτῆς μέλος, προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν Φράγκων ἰσχυρῶς ἔπεσε κρατερῶς ἀγωνισθείς, καὶ μετ' αὐτοῦ ἔπεσε καὶ σύμπασα ἡ Πελοπόννησος, ἧς ἐθεωρεῖτο ἡ κεφαλή, ὁ τελευταῖος ἀρχηγός, μεθ' ὃν οὐδεὶς ἄλλος ἀνεφάνη· ἢ ὅτι, ἐπειδὴ συνήθως οἱ χριστιανοὶ ἐν ταῖς προσευχαῖς αὐτῶν ἀναφέροντες τὸ «*Δόξα πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ Ἁγίῳ πνεύματι*», καὶ ποιοῦντες τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἀνυψοῦσι τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου ἅμα τῇ ἐκφωνήσει, ἐννοοῦντες διὰ τούτου τὴν σπουδαιότητα τῆς κεφαλῆς, τοῦ ἐν αὐτῇ πνεύματος ὅπερ θεωρεῖται ἀρχὴ τῶν πάντων ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ· ἐὰν δὲ ἡ κεφαλὴ προσβληθῇ δεινῶς, τὸ σῶμα πίπτει κάτω, οὕτω καὶ ἀρχηγός τις ἐπιφανὴς ἢ φρούριον ὀχυρόν, ὡς ἀντιπροσωπεύων τὴν ἰσχύν τινος λαοῦ, ἐὰν καταπολεμηθῇ καὶ πέσῃ, πίπτει κάτω καὶ ὁ λαὸς γίνεται οὕτω δοῦλος τοῦ ἰσχυροτέρου· πανυ δ' ἁρμοδίως τότε ἐκφράζεται ἐνάλληγορίᾳ εὐνοήτῳ «*μιὰ σ'τὸ δόξα Πατρὶ καὶ κάτω*». Τὸ τοιοῦτον ἐγένετο καὶ ἐν Ἠπείρῳ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους· ἅμα τὸ περιφανὲς Σούλιον καὶ ἡ ἀδούλωτος Χειμάρρα κατεπολεμήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ καὶ ἔπεσαν, ἔπεσε καὶ ἡ Ἤπειρος σύμπασα· ὁ δὲ λαὸς αὐτῆς ὑπεδουλώθη τοῖς Τούρκοις. Καὶ οὕτω συμβαίνει ἀπανταχοῦ, ὅπου τὰ πρωτεῖα καταβάλλονται καὶ οἱ ἔνδοξοι ἄνδρες πίπτουσιν ἐπαξίως τοῦ ὀνόματος καὶ τῶν μεγαλεπηβόλων αὐτῶν σχεδίων καὶ φρονημάτων.

§ η'. Ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐν τῇ κυρίως Ἤλιδι, πόλις ἔχουσα τὸ ὄνομα «Μοραΐα», ὡς δοξάζει ὁ κ. Σαθας, δὲν ὑπῆρχε τὸ παράπαν· ἐπειδὴ ὅμως ἡ Τριφυλία συμπεριελαμβανετο ἐν τῇ Ἤλιδι, καὶ ἀπετέλει ἓν διοικητικὸν τμῆμα, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν διὰ τοῦτο τὴν τῶν Ἀραβων Γεωγράφων, Ἴβν-Σαΐδ καὶ Ἀβδούλ-Φεδά, ὁμώνυμον πόλιν ἐν Ἤλιδι μὲν κειμένην, ἀλλ' εἰς τὸ τμῆμα αὐτῆς, Τριφυλίαν, καὶ οὕτως εὑρίσκεται ἡ ἀλήθεια· μετὰ τὴν ἀνακαλυψιν μαλιστα «τῆς Μορjοτάδας» καὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς οὐδεὶς λόγος φαίνετ' ἀντιστρατευόμενος πρὸς τοῦτο· μόνη διαφορὰ μένει ὅτι ὁ μὲν κ. Σαθας ὑποτίθησιν αὐτὴν ἐν τῇ λίμνῃ «Μουρjᾶς», μίαν ὥραν ἀπεχούσῃ τοῦ Πύργου, πρωτευούσης νῦν τῆς Ἠλείας· ὁ δ' Ἀθανασιος Πετρίδης ἐν «Μορjοταδι», $1\frac{1}{2}$ ὥρ. ἀπεχούσῃ τῆς Κυπαρισσίας, πρωτευούσης νῦν τῆς Τριφυλίας. Καὶ τὸν μὲν κ. Σάθαν ὡδήγησε πρὸς τοῦτο τὸ ὄνομα τῆς λίμνης «Μουρjᾶ» καὶ οὐδὲν ἄλλο χωρὶς κἀν νὰ ὑποπτευθῇ ὅτι παρὰ τὴν λίμνην ταύτην ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Λετρῖνοι κατὰ τὴν σαφεστάτην μαρτυρίαν τοῦ Παυσανίου, περὶ ἧς παρακατιόντι λόγος· τὸν δὲ Ἀθανάσιον Πετρίδην ὡδήγησαν αἱ νεώτεραι ἐπιτόπιοι ἔρευναι, ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἐρειπίων ἐν «Μορjοτάδι», ἅπερ πρῶτος αὐτὸς ἀνεῦρεν· οὐδεὶς δὲ τῶν Εὐρωπαίων περιηγητῶν περιέγραψεν ἄχρι τοῦδε, οὐδὲ τῶν ἡμετέρων τις λογίων. Τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην ἀγνοῶν ἔτι ὁ κ. Παππαρρηγόπουλος ἔγραφε πρότερον ἐν τῷ **Bulletin de correspondance hellenique** ταδε· «Κατὰ τὸν ἐν τῇ ιγ' ἑκατονταετηρίδι Ἄραβα γεωγράφον »Ἴβν-Σαΐδ, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Μωρέως κεῖται ἡ ὁμώνυμος πό»λις, ἥτις εἶναι πρωτεύουσα αὐτοῦ. Ἐνταῦθα ἔχομεν τελευ»ταῖον πόλιν ῥητῶς κατονομαζομένην Μωρέας· ἀλλὰ τὸ δει»νὸν εἶναι ὅτι ὁ Ἴβν Σαΐδ βεβαιοῖ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον τοῦ »ὅτι ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ ὁ κ. Σάθας. Ὁ τελευταῖος οὗτος »ὁμιλεῖ περὶ πόλεως ἐν τῇ Ἤλιδι κειμένης. ὁ δ' Ἄραψ γε»ωγραφος ἀξιοῖ ὅτι ἡ πόλις Μωρέας ἔκειτο ἐν τῷ κέντρῳ τῆς »Πελοποννήσου. Πῶς δὲ νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὴν ὕπαρξιν »τοιαύτης πόλεως, εἴτε ἐν Ἤλιδι, εἴτε ὁπουδήποτε ἀλλοῦ τῆς »Χερσονήσου, ἐν ᾧ ἴχνος αὐτῆς δὲν εὑρίσκομεν, οὔτε εἰς τὸ »βιβλίον τῆς «*Κουγκέστας*», τὸ ὁποῖον ἱστορεῖ λεπτομερέ»στατα τὰ κατὰ τὸ Πριγκηπάτον Ἀχαΐας, καὶ παρατίθησιν »ὀγδοήκοντα καὶ ἑπτὰ ὀνόματα πόλεων αὐτῆς καὶ ἐπαρχιῶν »καὶ ποταμῶν καὶ ὀρέων, οὔτε εἰς τὸν Ἄραβα γεωγράφον Ἐ»δρισί, ὅστις ἀκμάσας ἐν τῇ ιθ'. ἑκατονταετηρίδι κατέλιπεν »ἡμῖν γεωγραφικὸν ἔργον ἀσυγκρίτως ἀνώτερον τῆς συγγρα»φῆς τοῦ ὁμογενοῦς αὐτοῦ[1].

« Ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Σάθα προταθεῖσα λύσις, προεκάλεσεν ἄλ»λην. Ὁ κ. *Ζαχαρίας* **von lingenthal**, ὁ περιώνυμος Σχο»λιαστὴς «*τῆς Ἐκλογῆς τῶν Νόμων*», δὲν παραδέχεται »πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ὅτι ὑπῆρξέ ποτε πόλις Μωρέα· νομίζει »ὅμως ὅτι ὁ κ. Σαθας ἀναζητήσας ἐν τῇ Ἤλιδι τὴν ἀρχὴν »τοῦ ὀνόματος τούτου, ἀντιπαρῆλθε πλησιέστατα τῆς ἀλη»θείας. Τὸ ὄνομα τοῦτο, λέγει, ἐκφέρεται εἰς τὰ ἀρχαιότατα »μνημεῖα διὰ τοῦ τύπου «**Amorea, l' Amorée**». Τὸ δὲ **A»morée** εἶναι ἐπίθετον τῆς Κάτω Ἤλιδος, ἀνόρειος, ἀμόρειος »(Ἤλις), ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν Κοίλην Ἤλιδα τῶν κλασ»σικῶν χρόνων[2]

» Ἡ προτεραιότης τοῦ τύπου «**Amorea**» ἐπιστώθη ἀπο»χρώντως ὑπὸ τοῦ κ. **Zach. von lingenthal**· ἀλλ' ἔδει »προσέτι νὰ βεβαιωθῇ ὅτι τὸ ὄνομα Ἀμόρειος, Ἀνόρειος, ἦτον »ἐν χρήσει παρὰ τοῖς κατοίκοις τῆς χώρας, ὅτε ἀφίκοντο αὐ»τόθι οἱ Φράγκοι· διότι μόνον τούτου τεθέντος, δυνάμεθα νὰ »κατανοήσωμεν: διὰ τί οἱ ξένοι προετίμησαν αὐτὸ παντὸς »ἄλλου. Δυστυχῶς τὸ γεγονὸς τοῦτο οὐδόλως ἀποδεικνύεται.

» Συμπεραίνων λέγω ὅτι ἡ Σφίγξ αὕτη δὲν εὗρεν τὸν Οἰ»δίποδα αὐτῆς.»

§ θ'. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ σοφὸς Καθηγητὴς ἔγραψεν ἐν τῷ **Bulletin** πρὸ ἑπτὰ ἐτῶν, ὅτε «ἡ *Μορjοτὰς*» ἦν ὅλως ἄγνω-

1) Bulettin de correspondanee héllenique. Τεῦχ. Φεβρ. 1882. —Παρνασ. τεῦχ. Γ'. σελ. 220 κέξ. 1881.— hoph histor. griech. tom. Aenn. pag. 163.

2) Deutsche litteratur zeitung. 1880. N. 6. pag. 196 κέξ.

στος καὶ παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις καὶ παρὰ τοῖς ἡμετέροις, τοὐλαχιστον ὅσους ἐγὼ ἐνέτυχον, οἷον, **Pougueville, Buchon, Emile Irampert, Scrofani, Kourtius**, ἐκ τῶν σοφῶν Εὐρωπαίων· Μελετίῳ τῷ Γεωγράφῳ, Λωρέντῃ, τῷ ἐξόχως ὀτρηρῷ θεράποντι τῶν Μουσῶν, κ. Ῥαγκαβῆ καὶ εἴτινι ἄλλῳ ἐκ τῶν ἡμετέρων γεωγραφων[1]. Ἀλλ' ἤδη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἐρειπίων τῆς «*Μορjοτάδας*» προστίθεται εἰς ἔτι παράγων εἰς τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος συμβαλλόμενος ἀρκετὰ τοὐλαχιστον εἰς τὴν εὐόδωσιν τῶν ἐρευνῶν τούτων· ὥστε τοῦ λοιποῦ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπορρίψωμεν ἀπολύτως τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἄραβος Γεωγράφου, Ἴβν-Σαΐδ, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὁ λόγος, διότι φαίνηται νῦν ἐχόμενος τῆς ἀληθείας πολύ μᾶλλον ἢ ὁ ὁμογενὴς αὐτοῦ Ἐδρισί, ὅστις καθὰ λέγει ὁ κ. Παππαρρηγόπουλος, οὐδένα λόγον ποιεῖται περὶ τῆς πόλεως ταύτης εἴτε διὰ τὸ ἄσημον αὐτῆς ἐν τῇ ἐποχῇ αὐτοῦ, εἴτε διὰ τὴν εἰς προγενεστέρους τοῦ Ἐδρισί χρόνους ἐξαλειψιν αὐτῆς ἐκ τοῦ Καταλόγου τῶν Πελοποννησιακῶν πολεων. Διό οὔτε τὸ βιβλίον τῆς Κουγκέστας, οὔτε τὸ χρονικὸν τοῦ Μωρέως, οὔτε αὐτὸς ὁ Ἐδρισί ποιεῖται μνείαν αὐτῆς, εὐλόγως.

§ ι'. Ὡσαύτως λίαν βεβιασμένη φαίνεται καὶ ἡ ἐτυμηγορία τοῦ σοφοῦ **von lingenthal** περὶ τοῦ τύπου «**Amorea**» ὅτι δηλαδὴ προῆλθεν ἐκ τοῦ τύπου Ἀνόρειος, Ἀμόρειος κλπ. ἐπειδὴ καὶ ἐν Φρυγίᾳ τῆς Ἀσίας ὑπῆρχε περιώνυμος πόλις ἀρχαία, Ἀμόριον καλουμένη, ἧς τὰ ἐρείπια ἀνεκάλυψε τῷ 1836 ὁ Ἄγγλος Ἄμιλτων ἔν τινι πενιχρᾷ κώμῃ ὀνομαζομένῃ Τουρκιστὶ «*Ἀσσιὰρ-κιοϊ*»[2]. Λοιπὸν καὶ ἐν Φρυγίᾳ τὴν αὐτὴν μέθοδον τῆς ἑρμηνείας τοῦ σοφοῦ **von lingenthal** ἐφαρμοστέον; τὴν αὐτὴν καὶ ἐν Τριφυλίᾳ διὰ τὰ ἐρείπια τῆς *Μορjοτάδος*; Ἀλλ' ἐνταῦθα ὑπάρχουσι λόφοι καὶ ὄρη, ὥστε ἡ πανάκεια τῆς μεθόδου ταύτης ἐφαρμόσιμος οὐκ ἔστιν· οἱ δ' ὅροι, *Ἀνόρειος*, *Ἀμόρειος* τοῦ **von lingenthal** ὅλους παρασάγγας τῆς ἐφαρμογῆς ἀπέχουσιν.

(ἕπεται συνέχ. Γ'. Μέρους)

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Ἡ εὐφυΐα μορφοῦται ἐν τῇ ἐρημίᾳ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὁ χαρακτήρ. (Gothe)

Εὐκολώτερον εἶνε νὰ κρατήτῃ τις ἄνθρακα πεπυρωμένον ἐπὶ τῆς γλώσσης, ἢ λόγον μυστικόν. (Σωκράτης)

Τὸ πνεῦμα καὶ ἡ εὐφυΐα εἶνε συνώνυμα τῆς μωρίας ὁσακις δὲν κυβερνῶνται ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

Ὁ ἔχων πνεῦμα δύναται πολλάκις νὰ ἦνε ἀνόητος ἄνθρωπος, οὐδέποτε ὅμως ὁ ἔχων κρίσιν. (**Larochefoucauld**)

Μὴ ἀπόβλεπε εἰς τὸ ἔνδυμα, εἰς τὸ γένος, εἰς τὴν τάξιν, εἰς τὴν οὐσίαν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' εἰς τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ, εἰς τὰ ἐξαίρετα αὐτοῦ πλεονεκτήματα, ἤτοι εἰς τὰς καλὰς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἰδιότητας.

* * *

Ὠμίλουν περὶ τῆς πικρίας, τὴν ὁποίαν προξενεῖ ἡ συναίσθησις τοῦ γήρατος, ἐνώπιον χαριεστάτης τινὸς ἑξηκοντούτιδος. Ἀλλ' ἡ καρδία οὐδέποτε γηρασκει, εἶπεν ἐξ ἀβροφροσύνης εἰς τῶν φίλων της.

Ἀλήθεια, ἀπήντησεν ἐκείνη, ἀλλὰ δὲν τῆς ἀρέσει νὰ κατοικῇ εἰς ἐρείπια.

Ἐβδελύχθην πάντοτε τὴν ἀχαριστίαν· νομίζω δὲ ὅτι καὶ εἰς τὸν διάβολον ἂν εἶχον ὑποχρέωσίν τινα θὰ ἔλεγον καλόν τινα λόγον διὰ τὰ κέρατά του. (Βολταῖρος)

Οὐδέποτε πρέπει νὰ πλήττῃ τις γυναῖκα, ἔστω καὶ δι' ἄνθους. (Ἰνδικὸν λόγιον).

Ἡ γυνὴ εἶνε ὄν ἀσθενές, εὐπαθές, ἑτοιμόδακρυ, ὃν ὅπερ ὁ ἀνὴρ ὀφείλει νὰ περιποιῆται, νὰ ὑπηρετῇ, νὰ βοηθῇ καὶ περιβάλλῃ διὰ τῶν ἑαυτοῦ φρεντίδων, οὐ τινος ὀφείλει νὰ στερεοποιῇ τὸν χαρακτῆρα, νὰ διαπλάττῃ τὸ πνεῦμα καὶ ἀνυψῶν αὐτὴν εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἱερῶν τῆς οἰκογενείας καθηκόντων νὰ τὴν μυσταγωγῇ ἐπὶ τέλους εἰς τὸν μοναδικὸν αὐτῆς ἐν τῷ βίῳ προορισμόν, ὅστις εἶνε ὁ τῆς συζύγου καὶ τῆς μητρός. (**Michelet**)

Κατὰ τοὺς Λιθουανούς, γράφει ἡ Κα Δώρα Ἰστριάς, αἱ γυναῖκες ἔχουσι μακρὰς ἐσθῆτας καὶ μικρὸν πνεῦμα. Παρὰ τοῖς κατοίκοις τῆς Γεωργίας ἡ ἀξία μιᾶς νεάνιδος ἀνέρχεται εἰς ἑκατὸν εἴκοσι φράγκα, παρὰ δὲ τοῖς Τσερεμίσσοις εἰς τετρακόσια. Οἱ Τάταροι Νογαῖς λαμβανουσι γυναῖκα ἀντὶ τριάκοντα ἀγελάδων. Ἐν ταῖς κατωτάταις τάξεσι τῶν Κιργίζ-Καΐζάκ ἑκάστη κόρη πωλεῖται ἀντὶ πέντε μέχρις ἓξ προβάτων, ἐν δὲ ταῖς ἀνωτέραις, ἀντὶ διακοσίων ἵππων, πεντακοσίων προβάτων, ἐνίοτε δὲ καὶ χιλίων. Παρὰ τοῖς Σαμογέταις, οἵτινες κατοικοῦσι τὰς ψυχροτάτας χώρας τῆς Ἄρκτου, ὁ σύζυγος ἀγοράζει τὴν γυναῖκα του, δεκαέτιδα ἔτι, ἀντὶ τιμῆς κυμαινομένης μεταξὺ ἑκατὸν μέχρι πεντήκοντα ταράνδων, ζώου χρησιμωτατου εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ἡ δὲ τιμὴ αὕτη ἀρκετὰ ὑπέρογκος βεβαίως φαίνεται ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι αἱ Σαμογέτιδες εἰσὶ δύσμορφοι, μικρόσωμοι, ἔχουσαι δυσαναλογα μὲν τὰ ἄκρα, πρόσωπον δὲ πεπλατυσμένον καὶ ῥυπαρόν, γαστέρα προεξέχουσαν, μέτωπον στενόν, ῥῖνα πεπιεσμένην μὲ μυκτῆρας ὡς τῶν κτηνῶν ἀναπεπταμένους πρὸς τὰ ἐκτός, ὀφθαλμοὺς κοίλους, μικρούς, πονήρους, ἀγρίους ἐνίοτε, καὶ κόμην μακρὰν, πυκνὴν καὶ πεφρικυῖαν.

1) Ἵνα πεισθῇ τις δύναται ἰδεῖν τὰ αὐτῶν πονήματα.

2) Ἑστίας Ἀριθ. 229 σελ. 308—314. 18 Μαρτίου, 1880 ἐν Ἀθήναις.

Ο ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΥΠΟ

ΦΟΙΒΟΥ ΦΑΡΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

(Συνέχεια προηγ. φυλλαδ.)

Ἡ παραπλεομένη παραλία ἐντεῦθεν, τῆς ὁποίας τὸ μεσόγειον ἄλλοθι μὲν εὐθὺς ἀνέρχεται πρὸς μικρὰ καταφυτα βουνά, ἄλλοθι δὲ ἀπόλλυται ὑπὸ τὴν ἐπισκίασιν δεσποζόντων ὑψηλῶν ὀρέων, παρέχει θελκτικωτάτην ἄποψιν ἡμέρου φύσεως μετὰ τῆς νηνεμίας τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἀνεφέλου γλαυκοῦ οὐρανοῦ συντελοῦντος εἰς τὴν τελείαν παράστασιν τῆς καθολικῆς τῶν στοιχείων ἁρμονίας. Ἐνταῦθα χλοερὸν τοπίον διεγείρει τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ θεατοῦ, ὀλίγον ἀπωτέρω ἕτερον ἐφέλκει ζωηρὰν τὴν προσοχὴν τοῦ παραπλέοντος καὶ τέρπει τοὺς ἐκεῖ πλανωμένους ὀφθαλμούς, καὶ ἐφ' ὅσον τὸ πλοῖον προβαίνει πολλὰ τοιαῦτα ἐκτυλίσσονται καὶ συχνάκις τοσοῦτον μᾶλλον εὐάρεστα, ὥστε πάντα νὰ ἀμιλλῶνται πρὸς ἄλληλα, καὶ ἐν τῇ διαμφισβητήσει τῆς ψήφου τῆς ἐπιθαλασσίου ἀγροτικῆς καλλονῆς ἡ φαντασία διακυλινδουμένη ἀπὸ προτιμήσεως εἰς προτίμησιν νὰ λησμονῇ ἑκουσίως τὴν παρελθοῦσαν τοποθεσίαν ὅπως ἀπολαύσῃ τῆς παρούσης, ταχέως δὲ ἀναχωροῦσα ἐκεῖθεν νὰ σπεύδῃ μακρότερον φοβῷ μὴ ἀπολέσῃ τὴν μέλλουσαν νὰ ἀποκαλυφθῇ μετ' ὀλίγον.

Ἐπὶ τῶν τοποθεσιῶν αὐτῶν ἡ ἄμπελος καὶ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα θάλλουσι συμφώνως πρὸς τὴν καταβαλλομένην καλλιεργίαν. Ἀγροκήπιόν τι λαμπρῶς διακρινόμενον μεταξὺ δύω συναντωμένων ὑπωρειῶν, χωρίον μόλις φαινόμενον ἐν τῷ μέσῳ δασώδους πεδίου, ἐξοχικαὶ οἰκίαι ὡσεὶ ἐκ τύχης διεσπαρμέναι ἐπὶ ὑψωμάτων καταφύτων λόφων, ταῦτα πάντα εἰ καὶ περιβάλλονται ὡσεὶ ὑπὸ νεκρικῆς σιγῆς ἀναπολοῦσι τὴν ζωὴν καὶ ἐνσπείρουσι τῷ θαλασσοπλοοῦντι ἐπιθυμίαν πρὸς τὴν τύρβην τῶν πόλεων. Ἐξ ἀντιθέτου ὅμως ἱστιοφόρα πλοῖα φορτηγὰ καὶ λέμβοι ἁλιευτικοὶ ἐφωπλισμένοι διὰ μεγάλων λευκῶν ἢ ἐρυθρῶν ἱστίων πληρουμένων ὑπὸ τοῦ πνέοντος ἀνέμου, ἡ ἀπέραντος θάλασσα καὶ αἱ μεμακρυσμέναι ἄλλαι ἀκταὶ ζωπυροῦσι τὸ συναίσθημα τῶν ἀποδημιῶν, καθ' ἃς μακρυνόμενός τις τῶν χαμερπῶν ραδιουργιῶν εὐτελοῦς κοινωνίας καὶ ἀποφεύγων τὴν πλάνον ἐπίδειξιν ἐπιπολαίων συναισθημάτων συμφεροντολόγων σχέσεων, ἀπολαύει τῆς ἁρμονίας ἀντιθέτων στοιχείων, καὶ θαυμάζει τὴν γαλήνην καὶ τὴν τρικυμίαν· περιεργάζεται γραφικὰς χωροθεσίας, ἃς οὐδέποτε ἐφαντάσθη τοιαύτας, καὶ αἰσθάνεται τὰς διαφορὰς τῶν κλιμάτων λίαν ἐπιδρώντων ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου χαρακτῆρος. Γνωριμίαι περίεργοι καὶ συμπτώσεις ἀπροσδόκητοι τέρπουσι τὸν περιηγητήν, ὁ δὲ κόσμος ὅλος εἰσδύεται ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτοῦ, ἐνῷ ἡ μνήμη ἀγνοεῖ τί νὰ ἐκλέξῃ πρὸς αἰώνιαν ἐνθύμησιν. Ταῦτα πάντα γεννῶσιν αὐτῷ ἐντυπώσεις ἃς ἀδύνατον νὰ συλλάβῃ ἢ ὅπου τὸ πρῶτον συνέλαβε, ἐπ' αὐτῷ δὲ πάντοτε ἐπιθυμεῖ τις νὰ ἐπανέβλεπε τὴν μεγάλην ἐκείνην πόλιν ἢ τὸ μικρὸν χωρίον, τὸ ὑψηλὸν ὄρος ἢ τὴν εὐρεῖαν πεδιάδα, τὴν ἀπέραντον θαλασσαν, ὅθεν προσκαίρως διῆλθεν, ἢ τὸ στενὸν ρυάκιον, ἐφ' οὗ ἤντλησεν ὀλίγον ὕδωρ ὅπως σβέσῃ δίψαν ἀναπτυχθεῖσαν κατόπιν τοῦ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς πλατάνου παρατεθέντος προχείρου δείπνου.

Ὁ ἥλιος εἶχε κατέλθῃ εἰς τὸν ὁρίζοντα ὅτε τὸ πλοῖον κατέπλεεν εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως Ζακύνθου, τῆς ὁποίας τὸ ἡδὺ τοῦ κλίματος καὶ τὸ καλλος τῆς ἐξοχῆς εἶνε ὁμοίως γνωστὰ ὡς ἡ ἐρωτικὴ ἀναίδεια τῶν ἀστῶν. Μόλις ἡ ἄγκυρα ἐβυθίσθη ἐν τῷ θαλασσίῳ βυθῷ καὶ ἡ ἕλιξ ἔπαυσε περιστρεφομένη ἀσυνήθης ὅσον παράξενος ἦχος φωνῶν ἔπληξε τὰ ὦτα τοῦ πληρώματος, ἐὰν θὰ ἐξέλθῃ τις εἰς Ζάκυνθον, ἐρωτωμένου ὑπὸ τῶν λεμβούχων, ὧν ἡ φυσιογνωμία, ἡ στάσις, ἡ διάλεξις, τὸ βλέμμα, ἡ κόμμωσις, αἱ φιλοφρονήσεις, αὐτὸ τὸ ἔνδυμα προέδιδον ἀνθρώπους μᾶλλον ἐπιμελομένους τῶν τρυφερῶν ἀπαιτήσεων τῆς καρδίας, ἢ τῶν καματωδῶν ἀναγκῶν τῶν χειρῶν. Ἐὰν ὅμως εἶνε ὀχληρὸν νὰ ἀκούῃ τις τὰς ἐπιβλητικὰς ἐρωτήσεις τῶν λεμβούχων τῶν ἄλλων τῆς Πελοποννήσου λιμένων, τοὐναντίον εἶνε λίαν εὐχάριστον νὰ ἐρωτᾷ τοὺς λεμβούχους τῆς Ζακύνθου. Πᾶσα πληροφορία εἶνε ἑτοίμη καὶ ἐξέρχεται τοῦ στόματος αὐτῶν περιβεβλημένη τὸ εὔχαρι τῆς ἀβρότητος, ἀμφίβολον δὲ ἐὰν ὑπάρχῃ τι ἐν τῇ νήσῳ ἄγνωστον αὐτοῖς, ἀφοῦ πᾶν τυχαῖον τοπίον ἐκεῖ περιγράφεται διὰ χαριέντος τινος ποιήματος, πᾶς δὲ πολίτης, ἀπὸ τοῦ γραμματοκομιστοῦ μέχρι τοῦ αὐθέντου βουλευτοῦ θεωρεῖται ὡς διαπρέπουσα τις ἐξοχότης.

Ἀπὸ τοῦ πλοίου θαυμασίως καταφαίνεται ἡ καθολικὴ πρόσοψις τῆς πόλεως ἐκτισμένης ἐν τῷ κέντρῳ μεγάλης ἡμικυκλίου κολποειδοῦς παραλίας. Ἀντικρύζουσά τις ὁδὸς μακροτάτη σχηματίζει τὸν λιμένα καὶ τὴν βάσιν τῆς πόλεως, μεταξὺ δὲ τῶν ἰσορρύθμων οἰκιῶν αὐτῆς πλεῖστα ὑψηλὰ κωδωνοστασια ἐγείρονται ποικίλλοντα τὴν εὐθεῖαν γραμμὴν τῶν στεγῶν. Καὶ ἐντεῦθεν μὲν τὸ θέαμα εἶνε ἄριστον, καὶ ὁ θεώμενος τὸν λιμένα φανταζεται πόλιν εὐρεῖαν καὶ καλῶς ἐρρυμοτομημένην· ἀλλ' ἐσωτερικῶς δὲν διαβλέπει ἢ τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν ρυπαρῶν στενῶν ὁδῶν καὶ τὴν ἀθλιότητα πενίας, ἀμφοτέρων κοινῇ ἐνσπειρουσῶν τὴν ἀηδίαν τῷ πρῶτον ἐπισκεπτομένῳ τὴν ὀνομαστὴν ταύτην νῆσον, τῆς ὁποίας τὰ θέλγητρα δέον τις νὰ ζητήσῃ οὐχὶ ἐν τῷ ἄστει, ἀλλὰ ἐν τῇ ἐξοχῇ.

Ἡ πόλις ἐκτείνεται κατὰ τὸ μῆκος τῆς παραλίας, εἶνε δὲ μακρὰ ἀλλὰ λίαν στενή. Αἱ ὁδοὶ φέρουσιν ἔτι τὰς ἐνετικὰς ἐπωνυμίας των καὶ περιορίζονται ὑπὸ οἰκιῶν ἐστηριγμένων ἐπὶ ταπεινῶν στοῶν, ἐφ' ὧν πολλὰ παραθυρα περιστοιχίζονται διὰ τῶν μουσουλμανικῶν δρυφρακτων. Δύο ἢ τρία παλάτια ὑπενθυμίζουσι τὴν παλαιὰν εὐγένειαν τῶν ἀστῶν, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ καὶ σήμερον ἀσμενίζονται προσφωνούμενοι διὰ τῶν οἰκογενειακῶν τίτλων των. Ὁ λιμὴν εἶνε καλλιστα κατεσκευασμένος, ἀπ' αὐτοῦ δὲ πρὸς τὸ ἐνδότερον τῆς πόλεως

σχηματίζεται εἶδός τι πλατείας, ἐφ' ἧς ἡ ἐκλεκτὴ κοινωνία συνηθίζει νὰ περιπατῇ κατὰ τὰς βραδινὰς ὥρας ἀναπνέουσα τὸν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀέρα. Ἐκεῖ πλησίον ἐγείρεται καὶ εὐρύ τι θέατρον κατὰ τὸ πλεῖστον κλειστόν, παραπλεύρως ἡ λέσχη τοῦ «αὐθέντου» καὶ ἑτέρα τοιαύτη τοῦ «κόντε» ἐν ἄλλῃ πλησίον πλατείᾳ ἐφ' ἧς ἀνηγέρθη ἡ προτομὴ τοῦ ποιητοῦ Σολομοῦ, ὀλίγον μακρὰν τῆς ὁποίας ὑψοῦται καὶ ἑτέρα τοῦ ἁρμοστοῦ Μαιτλάνδ. Διατηρεῖται ἔτι ἐν Ζακύνθῳ ἡ οἰκία καὶ ἰδίως ἄθικτος ὁ θάλαμος, ἐν ᾧ διήνυσε τὸν βίον ὁ ἅγιος Διονύσιος. ἀνήκων οἰκογενείᾳ τινὶ τῆς πόλεως, καὶ τοῦ ὁποίου τὸ λείψανον διατηρεῖται ἐν φερωνύμῳ ναῷ. Ἀλλ' ἡ οἰκία τοῦ ποιητοῦ Φωσκόλου, ἑτέρου συμπολίτου, ἔρμαιον ἀθλιεστάτης τύχης καταδικασάσης αὐτὴν εἰς τὴν οἰκτρὰν των ἐρειπίων θέαν, πολὺ κατηγορεῖ τῆς ποιητικωτάτης νήσου ἐκτὸς ἐὰν οἱ Ζακύνθιοι ἀναγνωρίζοντες τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ ποιητοῦ καὶ ἁγίου διαφοράν, σκοπίμως τὸν μὲν ἅγιον περιβάλλουσι διὰ χρυσοῦ ὅπως μήποτε λησμονηθῇ διὰ τῆς ἐπιπροσθέτου λαμπρότητος, τὸν ποιητὴν δὲ καταλείπουσιν εἰς τὴν φορὰν τοῦ πανδαμάτορος χρόνου ἄξιον τῆς ἀγαθῆς μνήμης του, μνήμης, ἡ ὁποία ἄνευ οὐδενὸς ὀγκώδους χειροποιήτου μνημείου αἰωνίως θὰ τηρῆται σεπτὴ καθ' ὅλας τὰς ἐπερχομένας γενεάς.

Τὰ δυσάρεστα ἀποτελέσματα τῆς ἀποτόμου κοινωνικῆς ταξινομίσεως τοσοῦτον ζωηρὰ ὅσον καὶ λυπηρὰ δύναται τις καὶ σήμερον νὰ σπουδάσῃ ἐν Ζακύνθῳ, ἐν ᾗ ἄλλοτε ἡ νομιζομένη εὐγένεια συνάζασα ἐν τῷ φιλτάτῳ βαλαντίῳ της πᾶσαν πρόσοδον τῆς εὐφόρου νήσου ἐγκατελίμπανε καὶ νῦν ἔτι καταδικάζει ἀποτρυχόμενον τὸν λαὸν νὰ ἐργάζηται ἐπαχθέστατα ἀλλὰ καρτερικώτατα, μόλις δὲ νὰ ἐπαρκῇ ταῖς πρώταις ἀνάγκαις τοῦ βίου. Ἐπ' αὐτῷ ἡ ἐκκλισις τῶν ἠθῶν φιλοφρόνως ξενίζεται ἐν ταῖς ἀπαισίαις οἰκίαις τοῦ ὄχλου, ἀπὸ μέσου τῆς ἀπεριγράπτου δυσωδίας τῶν ὁποίων ὡς οἱ μυθολογούμενοι βρυκόλακες ἐξέρχονται γραῖαι, ἀηδεῖς σκελετοὶ ἐπιμελῶς κεκαλυμμένοι ὑπὸ μέλανος χιτῶνος, καὶ ῥυπαρότατοι προγάστορες ἢ καχεκτικοὶ νεανίαι. Τὸν πτωχὸν αὐτὸν λαὸν δύο τινὰ διατηροῦσιν ἐν εὐθυμίᾳ· τὸ εὐφυὲς πνεῦμά του ἐπιχαρίτως ἀναλάμπον ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους ἐτυμολογίαις κατὰ τὰς ἐργασίμους ὥρας, καὶ ἡ ἐρωτικωτάτη «κανταδα» λίαν περιπαθῶς κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀργίας ψάλλουσα τὰ πάθη τῆς νεότητος, ἡλικίας, ἣν ἀσμενίζουσι νὰ ἐνθυμῶνται οἱ Ζακύνθιοι καὶ γέροντες ὄντες. Ἀπερίγραπτος εἶνε ἡ τέχνη καὶ ἡ ἡδύτης τοῦ ἁρμονικοῦ τούτου λυρικοῦ μέλους· θελκτικὸν ἀδέσποτον δημοφιλὲς ποιημάτιον μεμελοποιημένον διὰ συγκινούσης μουσικῆς ἀπὸ τοῦ στόματος ἀμαθοῦς τινος ἐργάτου, λεμβούχου ἢ ἁλιέως ψαλλόμενον μεθύσκει τὸν ἀκροατὴν ἀποπλανῶν αὐτὸν ἐν ταῖς τέρψεσι τρυφερῶν ἀναμνήσεων. Οἱ στεναγμοὶ τοῦ ἐγκαταλελειμμένου ἔρωτος πολλάκις ἐν τῷ ποιηματίῳ αὐτῷ ἐκφράζονται πάνυ ἀπελπιστικῶς, καὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ τῆς μελαγχολικῆς μουσικῆς προκαλοῦσι τὰ δάκρυα ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐκείνου ὅστις ἔσχεν τὴν ἀτυχίαν νὰ ἐγκρύπτῃ ὑπὸ μεμαραμμένα στήθη ἀπωρφανισμένην καρδίαν, καρδίαν σφοδρῶς ἀγαπήσασαν ἵνα μετέπειτα προδοθῇ. αἱ αὖραι τῆς θαλάσσης οἱ ζέφυροι τῶν λειμώνων, ὁ ἔναστρος, οὐρανός, ἡ σελήνη διαπορευομένη μέσῳ τῶν νεφῶν, τῆς φύσεως τὰ κάλλη, παθητικῶς ᾄδονται ἐν ταῖς λυρικαῖς ᾠδαῖς τῆς Ζακύνθου, δέον δὲ νὰ ἀκροασθῇ τις αὐτῶν ὅπως ἀποκομίσῃ ἀμείωτον τὴν ἀξίαν τῆς τέχνης των.

Ἡ πρωία ἀνέτειλε λαμπροτάτη, ἡ λάμψις δὲ τοῦ ἡλίου, ἡ διαύγεια τοῦ ὁρίζοντος καὶ ὁ ἐπιπνέων δροσερὸς ἀὴρ ἐπηύξανον τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ἐκδρομὴν εἰς τὴν ἐξοχήν. Δύο χθαμαλὰ ὄρη περιορίζουσι τὴν πόλιν, τὸ τοῦ Σκοποῦ καὶ τὸ τοῦ Φρουρίου· πρὸς τοῦτο ὁδηγεῖ θαυμασία ὁδὸς διὰ μέσου κήπων, ἀλσῶν, ἀγροκηπίων καὶ ἐξοχικῶν οἰκιῶν διεσπαρμένων ἐν ἀταξίᾳ γραφικωτάτῃ, ἀλλ' ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ ὄρους αὐτοῦ ἀπὸ πολλῶν αἰώνων διαρραγεῖσα καὶ καταρρεύσασα ὑπὸ τῆς δονήσεως ἰσχυροτάτου σεισμοῦ, γυμνὴ ἀσχημίζει τὴν ὅλην θέαν. Ὁ Σκοπὸς καλύπτεται ὑπὸ ἐλαιῶν καὶ λειμώνων ἓν δὲ μοναστήριον ἐπικάθηται τῆς κορυφῆς αὐτοῦ. Ἐκεῖθεν ἀρίστη καταφαίνεται ἄποψις ὅλης σχεδὸν τῆς Ζακύνθου καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀκτῆς ἀπὸ τῶν ὀρέων τῆς Ἀκαρνανίας, τῆς Αἰτωλίας, τῆς Ἀρκαδίας ἕως αὐτῶν τῶν Μεσσηνιακῶν, ἐξ ἀντιθέτου δὲ τοῦ Μέλανος ὄρους τῆς νήσου Κεφαλληνίας. Ἀντικρὺ τοῦ Σκοποῦ ὑψοῦται σχοινοτενὴς σειρὰ ἀποτόμων λόφων κεκαλυμμένων ὑπὸ ἐξοχικῶν οἰκιῶν, κήπων, ἀμπελώνων, ἔνδοθεν τῶν ὁποίων ἐπεκτείνεται πλουσιωτάτη πεδιὰς λίαν εὐρεῖα, φέρουσα τὸ γλυκὺ χλοερὸν χρῶμα τῆς ἐν αὐτῇ καλλιεργουμένης κορινθιακῆς σταφίδος. Πλεῖσται καλῶς διατηρούμεναι ὁδοὶ ἄγουσιν εἰς τὰς μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένας ἐξοχάς· δι' αὐτῶν δὲ δύναται τις νὰ περιέλθῃ πεδία, λόφους, βουνά, ὑψηλότατα ὄρη, ἅπαντα στολιζόμενα ὑπὸ θαλλούσης φύσεως, τοπία, τῶν ὁποίαν ἡ θελκτικωτάτη θέα μεθύσκει τὴν φαντασίαν περιπλανωμένην ὑπὸ τὰς πυκνὰς σκιάδας τῶν δενδρώνων, ἀνὰ τοὺς πρασίνους ἀγροὺς καὶ ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν βουνῶν, ἀφ' ὧν ὁ δροσερὸς ἀὴρ ἡδέως πνέων κατέρχεται μέχρι θαλάσσης ὅπως ἀναμιχθῇ μετὰ τῆς αὔρας τοῦ πόντου. Ὀλίγον τις προχωρεῖ περαιτέρω καὶ ἡ ἐκτυλισσομένη εἰκὼν μεταβάλλεται φιλάρεσκος ἐσαεὶ νέα θέα χαριεστάτων συσκίων δρυμώνων, ὑψηλαὶ κορυφαὶ ὑπερηφάνων ὀρέων, ἀπόκρημνοι πλευραὶ βαθυτάτων κλιτύων, μονήρεις φάραγγες, μυρία χρώματα διαγραφόμενα πανταχόθεν, ὁ ὑπεράνω γλαυκὸς οὐρανὸς ὁ ἰοβαφὴς ὁρίζων, ἡ φύσις ὅλη μὴ καταγινομένη ἢ εἰς τὴν ἁρμονίαν τοῦ καλλιτεχνικοῦ ἔργου της, τὸ πᾶν ἡδονικῶς ἀποσπᾷ τὸ πνεῦμα τοῦ παρατηρητοῦ καὶ ἀποναρκοῖ αὐτὸ λησμονοῦν τὸν ἐπίλοιπον κόσμον.

Ἡ ἡμέρα ὅλη ἀκατανοήτως παρῆλθεν ἐν τῷ θαυμασμῷ τῶν τόπων αὐτῶν καὶ ἡ ἑσπέρα ἐπλησίαζεν ἤδη. Δι' εὐόσμων κήπων καὶ καλλιθέατων ἐπαύλεων βαδίζων πρὸς τὴν πόλιν ἀπεπλανήθην μεταξὺ θελκτικωτάτων γηλόφων, καὶ ἀνῆλθον εἰς θέσιν, ἀφ' ἧς ἡ θέα ἦτο πράγματι ἐξαισία· ἡ περὶξ ἀναθάλλουσα βλάστησις ἐπὶ πτερύγων πνοῶν ἀναδιδοῦσα ἀνεξάντλητα μύρα, ἡ ποικιλωτάτη παράστασις πλείστων δια-

φόρων τοπίων ἐν τῇ βαθείᾳ σιγῇ τῆς ἑσπέρας ἀμιλλωμένων ὅπως ἐπαυξήσωσι τὸ ἀναύξητον κάλλος της διὰ τὴν ἐπομένην πρωΐαν, τὸ πᾶν ἐκεῖ μὴ ἐμφανίζον ἢ τὴν μεγαλοπρεπῆ εἰρήνην καὶ ἁρμονίαν τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς, ἐνέπνεε τὸν βαθύν σεβασμὸν τὴν δημιουργίαν καὶ τὸν ἁγνὸν ἔρωτα πρὸς τὰ ἀνεπιτήδευτα τῆς φύσεως κάλλη. Τὰ ἀντικρὺ ὄρη ὁτὲ μὲν κυανᾶ, ὁτὲ δὲ ῥόδινα, μαγικῶς ἀνέπλεον μεταξὺ μυρίων ἀσταθῶν χρωμάτων δεχόμενα τὰς τελευταίας τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, καὶ ἡ θάλασσα σκοτεινοτέραν προσλαμβάνουσα ἐπίχρωσιν μόλις ἐρρυτιδοῦτο ὑπὸ τοῦ πνέοντος ζεφύρου. Μετὰ μικρὸν δέ, ὅτε τὸ λυκόφως διεχύθη ἀνὰ πᾶσαν τὴν ποιητικωτάτην ταύτην χώραν, τὰ χαρμόσυνα κελαδήματα τῶν πτηνῶν ἔπαυσαν, καὶ μόνος ὁ κλαυθμηρὸς τοῦ ἔποπος στόνος συνετάρασσε μακρόθεν τὴν ἑσπερινὴν σιγὴν προαγγέλλων τὴν κάθοδον τῆς βαθυτάτης νυκτός.

Τῇ ὑστεραίᾳ τὸ πλοῖον ἀποπλέον εἰς Κατάκωλον νέους προσέλαβεν ἐπιβάτας, ἡ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος δὲ κοινωνικὴ κίνησις κατέστη ζωηροτέρα· τὰ πωλούμενα ἄνθη, αἱ ὀπῶραι καὶ ἡ καλλωπιστικὴ σιτόκονις συνετέλουν εἰς τὴν ἐπαύξησιν τοῦ θορύβου τῶν πολυειδῶν φωνῶν τῶν κατευοδούντων καὶ τῶν ἀποδημούντων, οἱ ὁποῖοι ἕως οὗ τὸ πλοῖον καταλίπῃ τὸν λιμένα, διὰ τῶν μανδηλίων ἀπεχαιρέτιζον ἀλλήλους ἀνταλλάσσοντες τὰς τελευταίας φιλοφρονήσεις τοῦ ἀποχωρισμοῦ, οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ καταστρώματος, οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ἀπομακρυνομένων λέμβων. Ὁ οὐρανὸς ἦτο κεκαλυμμένος ὑπ' ἐλαφρῶν φαιῶν νεφῶν, ὁ καιρὸς δ' ἔκλινε μᾶλλον πρὸς βροχὴν ἢ εὐδίαν· τὸ πλεῖστον ὅμως τῶν ἐπιβατῶν ἀδιαφοροῦν τῇ πρωϊνῇ ὑγρασίᾳ ἀπὸ τοῦ καταστρώματος ἀπλήστως ἐθεᾶτο τὴν καλλιθέατον νῆσον, ἡ ὁποία ἀφοῦ τὸ πλοῖον ἀπῆρε μικρὸν κατὰ μικρὸν ἠφανίζετο ὡς ἐκ τῆς ἀποστάσεως καὶ τῆς ἀναδυομένης ἐκ τῆς θαλάσσης ἀχλύος.

(ἀκολουθεῖ)

ΠΟΙΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΛΕΥΚΩΜΑ ΚΟΡΗΣ

Μάτην ἐν ἆσμά μου ζητεῖς· δὲν ψάλλει ἡ καρδία
Ὅταν παρέλθῃ τῆς ζωῆς ἡ πρώτη γοητεία.
Ἂν μέλπῃ ἡ ἀηδὼν φαιδρὰ τοῦ ἔαρος τὰ κάλλη,
Πλὴν διακόπτει τ' ἆσμά της ἐν τῇ ἀνεμοζάλῃ.
Καὶ σὺ ἂν φέρῃς τῆς ζωῆς τὸ ἔαρ εἰς τὰ στήθη,
Ἀλλ' ὅμως ἄγριος χειμὼν περὶ ἐμὲ ἐχύθη.

Εἶνε τοιαύτη, κόρη μου, ἡ νέα ἡλικία·
Εἰς τῆς ζωῆς τὴν χαραυγὴν χρυσῆ ὑπνοβασία.
Πλάττει χιμαίρας θελκτικάς, βλέπει τὸν κόσμον ὅλον
Ὡς ὑπὸ πρίσμα μαγικόν, χρυσοῦν, ἀκτινοβόλον.
Ἐνώπιόν της ἡ ζωὴ ὡς ὄναρ διαβαίνει
Εἰς φωτοβόλους ἰρίδας μετεωριζομένη.

Ὦ! μέχρι κόρου τὴν ζωήν μ', κόρη μου ἐγγίσῃς
Κ' εἰς τὴν πραγματικότητα μὴ ἔτι ἐξυπνήσῃς.
Θὰ ἀποπτῇ τὸ ὄνειρον, θ' ἀφανισθῇ ἡ μαγεία
Καὶ πτῶσις ἡ ἐξέγερσις θὰ σ' εἶνε ἀπαισία.
Μὴ ἐρευνήσῃς τὸ πικρὸν μυστήριον τοῦ βίου,
Εἶνε ὁ ἀκανθόβλητος σταυρὸς τοῦ μαρτυρίου...

Ὦ! εἴθε ἔαρ διαρκὲς νὰ θάλῃ ἡ ζωή σου,
Χαρὰ νὰ τὸ δροσοβολῇ, ἐλπὶς νὰ τὸ μυρόνῃ,
Νὰ ἀγρυπνῇ ἡ Πρόνοια ἀόρατος ἐγγύς σου
Τὸν πόνον σου μὲ ἄρωμα γλυκὺ νὰ βαλσαμόνῃ.
Καὶ ἂν ποτε εἰς δάκρυα λουσθοῦν τὰ ὄμματά σου,
Νὰ ἦν' ἐκχείλισις χαρᾶς τ' ἀθῶα δάκρυά σου.

Ἀθῆναι, Φεβρουάριος τοῦ 1886.

ΚΩΝ. Φ. ΣΚΟΚΟΣ

ΣΕΛΙΣ ΕΞ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ
(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)

Ὡς πότε μόνος ἔρημος 'στῆς ἐρημιαῖς θὰ κλαίω
καὶ μὲ παράπονο πικρὸ τὸν πόνο μου θὰ λέω;
σᾶν κρῖνος ἡ ἀγάπη σου στὰ στήθη μου ἀνθοῦσε
καὶ τῆς αὐγῆς μου τὴ δροσιά, τὴ νειότη μου ῥοφοῦσε
σὲ εἶχα ὄνειρο γλυκὸ κρυφὴ χαρὰ κι' ἐλπίδα
φτερὰ τοῦ πόθου μου χρυσῆ τοῦ ἄστρου μου ἀχτίδα

Πόσαις φοραῖς μὲ δάκρυα μ' ὡρκίζεσο θυμή σου
κι' ἀντιλαλοῦσε ὁ ὅρκος σου στὰ βάθη τῆς ψυχῆς σου
κι' ἀπ' τὴ φωνή σου ἔπερναν χαρούμενα τ' ἀηδόνια
κι' ἐτραγουδούσανε γλυκὰ τῆς νειότης μας τὰ χρόνια
καὶ δὲν ἐπίστευα ποτὲ αὐτὰ νὰ λησμονήσῃς·
τοὺς ὅρκους σου τὰ δάκρυα σ' ἐμένα ν' ἀπιστήσῃς.

. . . . . .

Χιλιάδες νύχταις ἄγρυπνος μὲ σταυρωμένα χέρια
τὸν οὐρανὸν ἐκύτταζα κι' ἐρώταγα τ' ἀστέρια
μὲ τὴν καρδιὰ σπαρταριστή, μὲ μάτια βουρκωμένα
μὴν εἶνε ἡ ἀγάπη μου ἀπὸ αὐτὰ κανένα
κι' ἐκεῖνα μὲ τρεμουλιαστὴ μισόσβυστη ἀχτίδα
μοῦ λέγανε δὲν εἶνε ἐδῶ ἡ μυστική σου ἐλπίδα.

Ἔγερνα μὲ παράπονο κι' ἐκύταζα τὸ κῦμα
κι' αὐτοῦ δὲν ἦτο κι' ἔτρεχα μὲ σαστισμένο βῆμα
'ς τοὺς κάμπους καὶ στῆς ἐρημιαῖς... μαδοῦσα τὰ λουλούδια
καὶ τὰ ῥωτοῦσα μὲ πικρὰ κατάμαυρα τραγούδια
κι' ὅλα αὐτὰ μοῦ λέγανε, δὲν εἶν' ἐδῶ. Ἀχ! ἴσως
μοῦ τῶκρυβαν, πῶς θἄβρισκα, ἀντὶ ἀγάπη μῖσος!

Τὸ κῦμα, τἄστρα, ἡ ἐρημιαῖς τοῦ κάμπου τὰ λουλούδια
Ἀχ! ἑπτὰ χρόνων στεναγμοὶ τὰ μαῦρά μου τραγούδια
ὅλα τῆς ἄκαρδης καρδιᾶς θὰ 'ποῦνε ἕνα ἕνα
ἂν εἶνε ἡ ἀγάπη μου 'στὰ στήθια μου παρθένα
σιγά, σιγὰ τὸ μνῆμα μου στὴν ἐρημιὰ θὰ σκάψω
καὶ τότε νὰ τὴν ἀγαπῶ ὁ δύστυχος θὰ πάψω.

(Ἀπὸ τοῦ Βράχου τῆς Φρεαττύος)